

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
CIVILTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**LĪGUMTIESISKO UN DELIKTTIESISKO PRASĪJUMU
KONKURENCE**

BAKALAURA DARBS

Autors: **Salvis Kārklis**

Studenta apliecības Nr.: sk17123

Darba vadītājs: Asoc. prof. Jānis Kārkliņš

RĪGA 2020

Satura rādītājs

ANOTĀCIJA.....	3
ANNOTATION	4
IEVADS.....	5
1. LĪGUMTIESISKO UN DELIKTTIESISKO PRASĪJUMU KONKURENCES JĒDZIENS	7
2. LĪGUMISKĀS UN DELIKTTIESISKĀS ATBILDĪBAS NOŠĶIRŠANA.....	11
2.1. Līgumiskās un delikttiesiskās atbildības jēdziens.....	11
2.2. Līgumiskās un delikttiesiskās atbildības kopīgās iezīmes.....	12
2.3. Līgumiskās un delikttiesiskās atbildības atšķirīgās iezīmes.....	13
2.4. Līguma pārkāpuma un ārpuslīgumiska tiesību aizskāruma nošķiršanas problemātiskie aspekti	23
3. LĪGUMTIESISKO UN DELIKTTIESISKO PRASĪJUMU KONKURENCES IZPRATNE.....	28
3.1. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences vēsturiskā attīstība.....	29
3.2. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences tipiskie gadījumi ārvalstīs un Latvijā	32
3.3. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences atrisināšana	37
4. LĪGUMTIESISKO UN DELIKTTIESISKO PRASĪJUMU KONKURENCES PROCESUĀLIE ASPEKTI	45
Kopsavilkums	47
Izmantotā literatūra un avoti.....	49

ANOTĀCIJA

Katrā tiesību sistēmā, kurā ir nošķirta līgumiskā un delikttiesiskā atbildība, var rasties prasījumu konkurence – situācijas, kad par to pašu pārkāpumu prasītājs pirmsšķietami var prasīt gan līgumisko, gan delikttiesisko atbildību. Šai problēmai ir būtiska praktiska nozīme, jo abu atbildības veidu piemērošanas sekas var būt atšķirīgas. Tomēr ne Latvijas juridiskajā literatūrā, ne tiesu praksē šis jautājums nav padziļināti analizēts.

Darbā Autors pamato, kā būtu vēlams risināt līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci. Darbā ir aplūkots šīs prasījumu konkurences jēdziens, vēsturiskā attīstība, izvērtēta šīs problēmas aktualitāte Latvijas tiesībās, prasījumu konkurences gadījumi, kā arī sniegts argumentēts viedoklis, kādos gadījumos vienam civiltiesiskās atbildības veidam būtu dodama priekšroka prasījumu konkurences apstākļos.

Atslēgvārdi: prasījumu konkurence, civiltiesiskā atbildība, līgumiskā atbildība, delikttiesiskā atbildība.

ANNOTATION

In every legal system, which distinguishes between contractual and tort liability, competition of claims may arise – situations in which, for the same infringement, the claimant may seemingly claim both contractual and tort liability. This problem is of considerable practical importance because the consequences of applying each type of liability may vary. However, neither in Latvian legal literature nor in case law has this matter been analyzed in depth.

In this Bachelor thesis, the Author argues, how the competition between contractual and tortious claims should be solved. In this Bachelor thesis the concept of this competition is assessed, its historical development, importance of this problem in Latvian law, cases where competition may arise, and reasoned opinion is given in which cases one form of civil liability should be preferred if there is competition of claims.

Keywords: competition of claims, civil liability, contractual liability, tort liability.

IEVADS

Atbilstoši Satversmes¹ 92.panta trešajam teikumam, Latvijai kā demokrātiskai un tiesiskai valstij ir pienākums nodrošināt, ka nepamatota tiesību aizskārums gadījumā cietušajam ir tiesības uz atbilstīga atlīdzinājuma saņemšanu. Attiecīgi tiesību normās, kas noteic normatīvo tiesību aktu neizpildīšanas tiesiskās sekas, jābūt ietvertiem efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem, kurus cietušais indivīds var izmantot, lai novērstu vai samazinātu tiesību aizskārums negatīvās sekas.

Civiltiesībās sekas, kas iestājas personai tiesību pārkāpuma gadījumā tiek definētas ar jēdzienu “civiltiesiskā atbildība”.² Šajā ziņā tiek atsevišķi izdalīta līgumiskā un delikttiesiskā atbildība. Abu civiltiesiskās atbildības veidu mērķis ir atjaunot pēc iespējas tādu kreditora stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja neatļauta darbība nebūtu notikusi.³ Lai gan šie civiltiesiskās atbildības veidi tiek nošķirti, noteiktos gadījumos līgumiskā un delikttiesiskā atbildība var savstarpēji pārklāties, radot neskaidrības, kurš no civiltiesiskās atbildības veidiem ir piemērojams. Gadījumi, kad par vienu un to pašu nodarījumu prasītājs pirmsšķietami savu prasījumu var balstīt uz gan uz līguma pārkāpuma, gan uz ārpuslīgumiska tiesību aizskārums (delikttiesiskās atbildības) pamata tiek dēvēti par līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci.⁴

Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence ir problēma ar ko sastopas katra Eiropas Savienības dalībvalsts.⁵ Šīs problēmas atrisināšanai ir būtiska nozīme, jo delikttiesiskās atbildības piemērošanas tiesiskās sekas var būt pat ļoti atšķirīgas no līgumiskās atbildības piemērošanas sekām. Šādos gadījumos prasītājs loģiski būs ieinteresēts atsaukties uz to civiltiesiskās atbildības veidu, kas tam konkrētajā gadījumā būs izdevīgāks, savukārt atbildētājs centīsies pamatot, kāpēc šis civiltiesiskās atbildības veids nav piemērojams. Prasījumu konkurences gadījumos tiesām, lai novērstu tiesisko nenoteiktību, veicinātu pušu uzticēšanos līguma saistošajam spēkam un vienlaikus nodrošinātu, ka nepamatota tiesību aizskārums gadījumā cietušajam indivīdam ir tiesības uz atbilstīga atlīdzinājuma saņemšanu, ir sarežģīts,

¹ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [01.01.2019 red.].

² Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 155.lpp.

³ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība “AGB”, 1997, 92.lpp.

⁴ Turpat, 96.lpp.

⁵ Skat. piem. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3013. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

bet ļoti svarīgs uzdevums motivēt, kurš civiltiesiskās atbildības veids ir piemērojams attiecībā uz konkrēto strīdu.

Neskatoties uz līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences praktisko nozīmi, ne Latvijas Republikas tiesu praksē, ne tiesību doktrīnā šim problemātiskajam jautājumam netiek pievērsta pienācīga uzmanība. Jautājums par līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci mūsdienu tiesību doktrīnā faktiski tiek risināts vienīgi norādot uz vienu vai otru civiltiesiskās atbildības veidu, īpaši nepaskaidrojot, kāpēc šim atbildības veidam būtu dodama priekšroka konkrētajā gadījumā.

Šī darba mērķis ir noskaidrot, kādos gadījumos par līguma pārkāpumu ir iespējams prasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību. Darba mērķis ir arī sniegt pamatotus secinājumus par to, kā būtu vēlams risināt līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci, jeb, pamatot, kādos gadījumos vienam civiltiesiskās atbildības veidam būtu piešķirama priekšroka prasījumu konkurences apstākļos.

Darbs sastāv no četrām nodaļām. Pirmajā nodaļā Autors aplūko līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences jēdzienu, analizējot šo jautājumu gan no materiālo, gan procesuālo tiesību viedokļa. Otrajā nodaļā Autors aplūko līgumiskās un delikttiesiskās atbildības jēdzienu, kā arī izvērtē abu civiltiesiskās atbildības veidu kopīgās un atšķirīgās iezīmes, kas rada praktisku nozīmi prasījumu konkurences problemātikai, kā arī sniedz ieskatu par līguma pārkāpuma un ārpuslīgumiska tiesību aizskāruma nošķiršanas grūtībām. Trešajā nodaļā Autors padziļināti izpēta līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences problemātiskos aspektus, izvērtējot šī jautājuma vēsturisko attīstību, gadījumus, kad var rasties līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, kā arī analizē, kādos gadījumos vienam civiltiesiskās atbildības veidam būtu dodama priekšroka prasījumu konkurences apstākļos. Ceturtnā nodaļa veltīta līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences procesuālajiem aspektiem.

Autors darbā izmanto aprakstošo pētniecības metodi, sniedzot darbā lietoto jēdzienu skaidrojumu, pamatojoties uz literatūras apskatu. Darbā tiek izmantota arī vēsturiskā pētniecības metode, aplūkojot līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences vēsturisko attīstību. Autors darbā izmanto arī salīdzinošo pētniecības metodi, aplūkojot Latvijas pieeju attiecībā uz līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci kopsakarā ar starptautiskajos privāttiesību unifikācijas dokumentos un ārvalstu tiesībās pastāvošo regulējumu. Tāpat darbā tiek izmantota arī analītiskā pētniecības metode, izvērtējot tiesu praksē un juridiskajā literatūrā izteikto atziņu pamatotību.

1. LĪGUMTIESISKO UN DELIKTTIESISKO PRASĪJUMU KONKURENCES JĒDZIENS

Civiltiesībās sekas, kas iestājas personai tiesību pārkāpuma gadījumā tiek definētas ar jēdzienu “civiltiesiskā atbildība”. Latvijas tiesību doktrīnā civiltiesiskā atbildība ir raksturota kā saistība, kas rodas neatļautas darbības rezultātā un izpaužas pienākumā novērst vai mazināt neatļautās darbības sekas, atlīdzinot zaudējumus, dodot mantisku kompensāciju vai citādu apmierinājumu kreditoram.⁶ Savukārt pārkāpējam civiltiesiskā atbildība izpaužas negatīvu mantiska rakstura seku, personisko tiesību ierobežojumu, vai papildu pienākumu veidā.⁷ Ar šo definīciju faktiski tiek uzsvērts, ka civiltiesiskās atbildības galvenā funkcija ir atjaunot pēc iespējas tādu kreditora stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja neatļauta darbība nebūtu notikusi.⁸ Ārvalstu juridiskajā literatūrā civiltiesiskā atbildība tiek raksturota arī kā juridisks pienākums aizskārējam kompensēt nodarīto kaitējumu, vai nu natūrā vai dodot mantisku kompensāciju.⁹ Šāda definīcija pēc būtības ir līdzīga Latvijas tiesību doktrīnā norādītajai, izņemot tajā netiek uzsvērts, ka civiltiesiskā atbildība rodas neatļautas darbības rezultātā.

Lai nodrošinātu, ka nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā cietušajam ir tiesības uz atbilstīga atlīdzinājuma saņemšanu, ikvienai fiziskai un juridiskai personai ir piešķirtas tiesības uz savu aizskarto vai apstrīdēto civilo tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizsardzību tiesā (skat. Civilprocesa likuma¹⁰ 1.pantu).¹¹ Šīs tiesības indivīds var realizēt, iesniedzot tiesā prasības pieteikumu (skat. Civilprocesa likuma 127.panta pirmo daļu kopsakarā ar Civilprocesa likuma 128.panta pirmo daļu). Prasības pieteikumā prasītājam ir obligāti jānorāda savs prasījums, jeb tas par ko prasītājs lūdz tiesu taisīt spriedumu.¹² Ceļot prasību ir jānorāda arī prasības priekšmets – apstrīdētās tiesības vai tiesiskās attiecības, kuras pastāv starp prasītāju un atbildētāju un kuru esamību vai neesamību prasītājs lūdz tiesu konstatēt, vienlaikus lūdzot

⁶ Torgāns K. 2018, 155.lpp.

⁷ Bitāns A. 1997, 93.lpp.

⁸ Torgāns K. 2018, 155.lpp.

⁹ Sophie Hocquet-Berg. The Association of Civil Liability Procedures and National Solidarity Procedures in French Legislation as Regards the Compensation of Medical Mishap. *Opinio Juris in Comparatione*. Vol. 2/2009, Paper No.4, October 2009, p.2. Available: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1476877 [aplūkots 22.04.2020].

¹⁰ Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [01.07.2019.-31.12.2020. red.].

¹¹ Vēršanās tiesā nav vienīgais veids, kā persona var aizsargāt savas aizskartās vai apstrīdētās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses. Piemēram, puses līgumā var vienoties par iespējamo civiltiesisko strīdu nodošanu izšķiršanai šķīrējtiesā (bet šķīrējtiesa nepieder pie Latvijas Republikas tiesu varas sistēmas – skat. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 28.11.2014. spriedums lietā Nr.2014-09-01, 14.1.p. Pieejams: http://www.satv.tiesas.gov.lv/wp-content/uploads/2014/03/2014-09-01_Spriedums.pdf [aplūkots 24.04.2020.]) vai piemērot citus tiesību aizsardzības līdzekļus.

¹² Augstākās tiesas 19.09.2014. lēmums lietā Nr.SKC-2693/2014, 7.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/362518.pdf> [aplūkots 24.04.2020].

aizsargāt savas aizskartās vai apstrīdētās tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses.¹³ Tāpat ir norādāms prasības pamats – apstākļi (juridiski fakti), uz kuriem prasītājs pamato prasījumu.¹⁴ Prasības pamats ir tie apstākļi, kas apliecina, ka atbildētājam iestājies noteiktu saistību izpildes pienākums.¹⁵

Prasības pamatu nepieciešams formulēt precīzi, lai to varētu skaidri atšķirt no ikvienas citas prasības, kas jau izspriesta vai vēl pastāv, vai nākotnē iespējama starp tām pašām pusēm, bet uz cita pamata. Tas nepieciešams, lai atbildētājs varētu saprast, ko tieši prasītājs ar tiesas starpniecību vēlas panākt un attiecīgi sagatavoties celtās prasības atspēkošanai. Tāpat šis pamats ļauj tiesai identificēt apstrīdētās vai aizskartās tiesības un ar likumu aizsargātās intereses, kuras prasītājs vēlas aizsargāt un kuru tiesiskais vērtējums tiesai ir jāsniedz.¹⁶ Tomēr atsevišķos gadījumos prasības pamata noteikšana var būt sarežģīts uzdevums. Proti, ir iespējamās situācijas, kad viena un tā paša satura prasījumu var balstīt uz vairākiem prasījuma pamatiem. Šādas situācijas tiesību doktrīnā tiek apzīmētas kā prasījuma pamatu jeb prasījumu konkurence.¹⁷

Prasījumu konkurence ārvalstu juridiskajā literatūrā tiek apzīmēta arī ar jēdzienu “prasījumu līdzāspastāvēšana” (concurrency of claims – *Angļu val.*). Savukārt no atbildētāja skatupunkta šāda situācija tiek raksturota ar jēdzienu “atbildības līdzāspastāvēšana” vai “paralēlā atbildība” (concurrent liability – *Angļu val.*). Šajā ziņā tiek norādīts, ka prasījumu konkurence (atbildības līdzāspastāvēšana) rodas gadījumos, kad tiesību aktu kategorijas (tiesību institūti) pārklājas.¹⁸ Proti, pārklājoties tiesību institūtiem var rasties situācijas, kad viens un tas pats nodarījums atbilst vairākām tiesību normām, kas atrodamas dažādos tiesību institūtos (turklāt šīs tiesību normas ir būtisks prasības elements), bet šis nodarījums tiek vērtēts atšķirīgi atkarībā no tā, kura tiesību norma tiek piemērota.¹⁹

¹³ Senāta 28.04.2020. spriedums lietā Nr.SK-182/2020, 9.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/412876.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].

¹⁴ Senāta 28.02.2020. spriedums lietā Nr.SK-164/2020, 6.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/406379.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].

¹⁵ Augstākās tiesas 04.07.2017. spriedums lietā Nr.SK-162/2017, 7.1.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/320825.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].

¹⁶ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 303.lpp.; Skat arī. Augstākās tiesas 04.07.2017. spriedums lietā Nr.SK-162/2017, 7.1.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/320825.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].

¹⁷ Balodis K. Ievads Civiltiesībās. Autora redakcijā. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 307.lpp.; Skat. arī. Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 218.lpp.

¹⁸ Burrows A. Understanding the Law of Obligations: Essays on Contract, Tort and Restitution. Oxford: Hart Publishing, 1998, p.16.

¹⁹ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3013. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

Piemēram, ja īpašnieks nodevis lietu citai personai, pamatojoties uz spēkā neesošu līgumu, tad šo lietu var atprasīt gan ar īpašuma prasību (Civillikuma²⁰ 1044.pants), gan ar prasījumu par netaisni iedzīvotā atdošanu (*skat.* Civillikuma 2369.pantu).²¹ Lai gan teorētiski ir piemērojamas abas tiesību normas (divi dažādi tiesību institūti), šo normu piemērošanas sekas atšķiras. Proti, ja persona izvēlas lietu atprasīt, pamatojoties uz netaisnu iedzīvošanos, tad viņai, ceļot prasību, nav jāpierāda savas īpašuma tiesības, jo atprasīt var arī tādu priekšmetu, kas nav prasītāja īpašumā.²² Savukārt, īpašuma prasību var celt vienīgi īpašnieks (*skat.* Civillikuma 1044.pantu). Attiecīgi, ceļot īpašuma prasību, prasītājam ir jāpierāda savas īpašuma tiesības uz lietu, kas nereti ir visai sarežģīti.²³

Prasījumu konkurence ir problēma ar ko sastopas katra Eiropas Savienības dalībvalsts.²⁴ Lai gan prasījumu konkurence var rasties saistībā ar dažādiem tiesību institūtiem (piemēram, īpašuma prasība var konkurēt ar prasību par atņemta valdījuma atjaunošanu, īpašuma prasība var konkurēt arī ar no līgumiskām attiecībām izrietošu prasījumu par lietas atdošanu²⁵, tāpat valdījuma vai īpašuma prasījumi var konkurēt ar deliktiesiskiem prasījumiem²⁶), šī darba ietvaros tiks aprakstīti divi civiltiesiskās atbildības veidi – līgumiskā un deliktiesiskā atbildība un ar to saistītā līgumtiesisko un deliktiesisko prasījumu konkurence. Tieši šai prasījumu konkurencei ir vislielākā aktualitāte privāttiesībās.²⁷ Līgumtiesisko un deliktiesisko prasījumu konkurence rodas gadījumos, kad par vienu un to pašu nodarījumu prasītājs pirmsšķietami var savu prasījumu balstīt uz gan uz līguma pārkāpuma (līgumiskās atbildības), gan uz ārpuslīgumiska tiesību aizskāruma (deliktiesiskās atbildības) pamata.²⁸

Problēma, ko izraisa līgumtiesisko un deliktiesisko prasījumu konkurence ir saistīta ar jautājumu vai prasītājam būtu piešķiramas tiesības brīvi izvēlēties prasības pamatu, un vai

²⁰ Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [06.12.2019. red.].

²¹ Grūtups A., Kalniņš E. 2002, 219.-220.lpp.

²² Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans īpašums,1998, 649.lpp.

²³ Grūtups A., Kalniņš E. 2002, 218.lpp.

²⁴ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3013. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

Skat. arī. Christian von Bar., Drobnig U. The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe. A Comparative Study. München: Sellier. European Law Publishers GmbH, 2004, p.198.

²⁵ Grūtups A., Kalniņš E. 2002, 218.-219.lpp.

²⁶ International Encyclopedia of Comparative Law. Volume XI. Torts. Chapter 10. Various Damages. Pierre-Dominique Ollier, Jean-Pierre Le Gall. Edited by André Tunc. Brill Archive. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), and Alphen aan den Rijn: Sijthoff&Noordhoff, 1981, p.45.

²⁷ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3013. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

²⁸ Bitāns A. 1997, 96.lpp.

delikttiesiska prasījuma celšana ir izslēgta, ja starp pusēm ir noslēgts līgums.²⁹ Tāpat problemātisks ir jautājums vai šādos gadījumos būtu pieļaujamas atšķirīgas tiesiskās sekas atkarībā no prasības celšanas pamata.³⁰

²⁹ Burrows A. 1998, p.16.

³⁰ Numngern P. The Concurrent Liability in Contract and Tort Under U.S. and English Law: To What Extent Plaintiff Is Entitled to Recover for Damages Under Tort Claim? Theses and Dissertations. Maurer School of Law, Indiana University, 2017, p.97. Available: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=etd> [aplūkots 27.04.2020.]

2. LĪGUMISKĀS UN DELIKTTIESISKĀS ATBILDĪBAS NOŠĶIRŠANA

Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence rodas pārklājoties diviem nošķirti civiltiesiskās atbildības veidiem – līgumiskajai un delikttiesiskajai atbildībai.³¹ Lai varētu noteikt, kad šie divi tiesību institūti pārklājas, un attiecīgi rodas prasījumu konkurence, vispirms ir nepieciešams izprast, kas ir līgumiskā un delikttiesiskā atbildība, un kā šos atbildības veidus ir iespējams nošķirt. Šādā veidā ir iespējams diferencēt prasījumu konkurenci no gadījumiem, kad šāda konkurence nemaz nevarētu rasties. Autora ieskatā, pirms līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences aprakstīšanas ir būtiski arī izvērtēt, kādas ir šo civiltiesiskās atbildības veidu kopīgās un atšķirīgās iezīmes (priekšnoteikumi un tiesiskās sekas) to piemērošanas gadījumā, jo prasījumu konkurencei ir praktiska nozīme vienīgi gadījumos, kad abu atbildības veidu piemērošanas priekšnoteikumi vai tiesiskās sekas atšķiras.

2.1. Līgumiskās un delikttiesiskās atbildības jēdziens

Civiltiesiskajās attiecībās tiesību aizskārumu apzīmē ar terminu “neatļauta darbība”.³² Savukārt neatļauta darbība var izpausties gan kā līguma vai darījuma pienākumu nepildīšanā, gan ārpuslīgumiskā citas personas tiesību aizskārumā, kas tiek apzīmēts ar vārdu “delikts”.³³ Papildus šīm divām galvenajām neatļautas darbības izpausmēm, civiltiesiskā atbildība var izrietēt arī no līgumiem līdzīgām (kvazilīgumiska atbildība) un deliktiem līdzīgām (kvazi deliktatbildība) darbībām.³⁴ Ņemot vērā dažādās neatļautās darbības izpausmes civiltiesībās ir attīstījušies divi nošķirti civiltiesiskās atbildības veidi – līgumiskā atbildība un delikttiesiskā atbildība.³⁵ Attiecīgi līgumiskā atbildība iestājas par līguma vai darījuma pienākumu neizpildi vai nepienācīgu izpildi³⁶, savukārt delikttiesiskā atbildība iestājas par ārpuslīgumisku citas personas tiesību un tiesisko labumu aizskārumu.³⁷

³¹ Skat. Burrows A. 1998, p.16.;

Skat. arī Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.

³² Torgāns K. 2018, 143.lpp.

³³ Turpat, 142.lpp.

³⁴ Turpat, 143.lpp.

³⁵ Bitāns A. 1997, 91.lpp.

³⁶ Turpat.

Skat. arī Torgāns K. 2018, 142.lpp.

³⁷ Torgāns K., Kārklīņš J. Bitāns A. Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 260.lpp.

Skat. arī Torgāns K. 2018, 142.lpp.

Papildus civiltiesiskajai atbildībai pastāv arī tādi juridiski institūti, kas, lai gan nav patīkami saistītajai pusei, tomēr nav saucami par atbildību, piemēram, svešas mantas labprātīga atdošana, parāda (piemēram, aizdevuma vai nomas maksas) atmaksa, līgumisko procentu samaksa. No līguma izrietošo maksājumu vai līgumisko procentu samaksa, svešas mantas labprātīga atdošana vai piespiedu nomas maksas samaksa ir līgumā vai likumā noteiktu saistību izpilde.³⁸ Šajā gadījumā nerodas civiltiesiskā atbildība, jo, kā tas tiek norādīts tiesību doktrīnā – civiltiesiskā ir saistība, kas rodas vienīgi neatļautas darbības rezultātā un izpaužas pienākumā novērst vai mazināt neatļautās darbības sekas, atlīdzinot zaudējumus, dodot mantisku kompensāciju vai citādu apmierinājumu kreditoram.³⁹

Civiltiesiskā atbildība nerodas arī gadījumā, ja ir radies nejaušs zaudējums un parādnieks ir uzņēmis saistību atbildēt par nejaušu zaudējumu (*skat.* Civillikuma 1774.pantu). Lai gan šajā gadījumā parādniekam ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, tomēr minēto civiltiesību institūtu nevajadzētu saukt par civiltiesisko atbildību, jo trūkst vairāku nepieciešamo civiltiesiskās atbildības priekšnoteikumu (piemēram, prettiesiskas rīcības).⁴⁰

2.2. Līgumiskās un delikttiesiskās atbildības kopīgās iezīmes

Gan līgumiskajai, gan delikttiesiskajai atbildībai ir vairākas kopīgas iezīmes. Pirmkārt, abiem civiltiesiskās atbildības veidiem raksturīga kompensējošā funkcija.⁴¹ Proti, abu civiltiesiskās atbildības veidu mērķis ir atjaunot pēc iespējas tādu kreditora stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja neatļauta darbība nebūtu notikusi.⁴² Otrkārt, piemērojot šos abus civiltiesiskās atbildības veidus, parādnieks parasti cieš negatīva rakstura mantiskas sekas vai citāda veida ierobežojumus. Respektīvi, abi civiltiesiskās atbildības veidi rada jaunu saistību neatļautas darbības rezultātā, atbilstoši kurai, kreditoram (cietušajam) ir tiesības prasīt kaitējuma kompensēšanu vai citu pienākumu veikšanu, bet parādniekam (tiesību aizskārējam) ir pienākums kompensēt nodarīto kaitējumu, veikt noteiktu darbību, atturēties no noteiktas darbības vai ciest citāda veida personisko tiesību ierobežojumus.⁴³

³⁸ Torgāns K. 2018, 155.lpp.

³⁹ Turpat.

⁴⁰ Bitāns A. 1997, 169.lpp.

⁴¹ Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.;

Skat. arī. Bitāns A. 1997, 92.lpp.

⁴² Bitāns A. 1997, 92.lpp.;

⁴³ Turpat, 93.lpp.

2.3. Līgumiskās un delikttiesiskās atbildības atšķirīgās iezīmes

Lai gan abiem civiltiesiskās atbildības veidiem ir vairākas kopīgas iezīmes, iemesls kāpēc līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurencei ir praktiska nozīme, ir saistāms ar abu šo civiltiesiskās atbildības veidu atšķirīgajiem piemērošanas priekšnoteikumiem un tiesiskajām sekām. Ievērojot abu civiltiesiskās atbildības veidu atšķirīgās sekas, prasītāji nereti vēlas dot priekšroku tam civiltiesiskās atbildības veidam, kas piešķir tam plašākas tiesības, piemēram, plašāku tiesiskās aizsardzības līdzekļu apjomu, ilgāku prasības noilguma termiņu, lielākas prasības apmierināšanas iespējas vai iespēju prasīt lielāka kaitējuma apmēra kompensēšanu.⁴⁴

Kā piemēri līgumiskās un delikttiesiskās atbildības atšķirībām, kas var ietekmēt prasītāja izvēli prasības celšanas gadījumā minami: 1) diferencēts atbildības apmērs; 2) atšķirīgi atbildības apmēra noteikšanas principi; 3) iespējas ierobežot atbildības apmēru; 4) tiesības prasīt nemantiskā kaitējuma kompensēšanu 5) atšķirīgi prasības noilguma termiņi; 6) atšķirības prettiesiskas rīcības konstatēšanā; 7) iespējas vienlaikus ar civiltiesisko atbildību piemērot arī citus aizskarto tiesību aizsardzības līdzekļus.⁴⁵

Lai varētu vieglāk uztvert, kā līgumiskās un delikttiesiskās atbildības atšķirības var ietekmēt prasītāja izvēli starp līgumtiesiska un delikttiesiska prasījuma celšanu, varētu iztēloties kādu dzīvē iespējamu gadījumu. SIA "A" kā pārdevējs noslēdz līgumu ar Pēteri kā pircēju, atbilstoši kuram Pēteris iegādājas elektrisko tējkannu. Diemžēl jau pēc dažām dienām atklājas, ka tējkannai ir būtiski trūkumi. Tējkannas termostats, kam būtu automātiski jāizslēdz tējkanna tiklīdz tējkannā sāk vārīties ūdens, pārstāj darboties un tā rezultātā Pētera mājā izceļas ugunsgrēks. Tiek nodarīti zaudējumi Pētera mantai, pats Pēteris gūst apdegumus mēģinot izkļūt no liesmu pārņemtās ēkas, turklāt gan šī negadījuma laikā, gan pēc tam, kad ugunsgrēks jau nodzēsts, Pēterim ir radušies ievērojami emocionāli pārdzīvojumi, izbīlis un dzīvesprieka zudums. Pēteris vēlas celt prasību pret SIA "A" lūdzot atlīdzināt tam nodarītos zaudējumus, kas saistīti ar ēkas un tajā esošo priekšmetu sadegšanu, kā arī ārstēšanās izdevumu atlīdzināšanu. Tāpat Pēteris vēlas, lai tiktu sniegta kompensācija par nemantisko kaitējumu, kas izpaužas kā

⁴⁴ Numngern P. 2017, p.56;

Skat arī. Burrows A. 1998, p.17.-18.

⁴⁵ Skat. sal. Bitāns A. 1997, 93.-94.lpp.;

Skat. arī. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās. Tiesu prakses apkopojums. Rīga, 2014, 27.lpp. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Morala%20kaitejuma%20atlidzinasa_na_2014_galigais.doc [aplūkots 15.04.2020.].

fiziskās ciešanas saistībā ar apdegumiem, radītie emocionālie pārdzīvojumi, izbīlis un dzīvesprieka zudums.

Kā jau tas tika norādīts iepriekš, līgumiskajai un delikttiesiskajai atbildībai ir vairākas atšķirīgas iezīmes, kas saistītas ar: 1) diferencētu atbildības apmēru; 2) atšķirīgiem atbildības apmēra noteikšanas principiem; 3) iespējām ierobežot atbildības apmēru; 4) tiesībām prasīt nemantiskā kaitējuma kompensēšanu; 5) atšķirīgiem prasības noilguma termiņiem 6) atšķirībām prettiesiskas rīcības konstatēšanā; 7) iespējām vienlaikus ar civiltiesisko atbildību piemērot arī citus aizskarto tiesību aizsardzības līdzekļus. Turpmāk, tiks aprakstīts, kā šīs atšķirības izpaužas, un kā tās varētu ietekmēt prasītāja izvēli starp līgumtiesiska un delikttiesiska prasījuma celšanu.

Pirmkārt, līgumiskajai un delikttiesiskajai atbildībai ir diferencēts atbildības apmērs. Šajā ziņā Civillikuma 1784.pants noteic: “Ja ārpus līgumiskām attiecībām kādam nodarīts zaudējums ar otras personas prettiesīgu darbību, tad zaudējuma nodarītājs atbild par visiem zaudējumiem (1772. un 1773.p.)”. Savukārt Civillikuma 1785.pants noteic: “Ja zaudējumu atlīdzības pienākums izriet no līgumiskas saistības pārkāpuma, tad atlīdzības apmēru noteic šā līguma saturs”. Šī nav vienīgā norma Civillikumā, kas paredz atšķirīgu atbildības apmēru atkarībā no tā vai prettiesiskā darbība ir līguma pārkāpums vai ārpuslīgumisks tiesību aizskārums (delikts). Piemēram, Civillikuma 1779.¹ pants noteic, ka: “Zaudējumu nodarītājs atlīdzina zaudējumus tādā apmērā, kādu varēja saprātīgi paredzēt darījuma noslēgšanas laikā kā neizpildīšanas sagaidāmās sekas, ja vien neizpildīšana nav notikusi ļauna nolūka vai rupjas neuzmanības dēļ”. Šī tiesību norma ierobežo vienīgi līgumiskās atbildības apmēru. Savukārt ārpuslīgumiskās atbildības gadījumā šāds noteikums Civillikumā nav paredzēts.

Deliktu tiesībās (delikttiesiskās atbildības gadījumā) konstatējot neatļautu tiesību aizskārumu un to, ka iestājušās sekas no cēloņsakarības viedokļa ir adekvātas, tiesību aizskārējam ir jāatlīdzina radītais kaitējums pilnā apmērā, arī tāds, kura apmērs nebija paredzams.⁴⁶ Minētā atšķirība pamatojama ar apstākli, ka delikta gadījumā tiesību aizskārums parasti ir negaidīts un neprognozējams un attiecīgi cietušajam nav iespējams sagatavoties aizskārūmam vai izmantot kādus tiesiskos aizsardzības līdzekļus kaitējuma novēršanai vai mazināšanai, kā tas nereti ir iespējams, pastāvot līgumiskajām attiecībām.⁴⁷ Atgriežoties pie piemēra par tējkannas aizdegšanos, prasītājs šajā ziņā varētu būt ieinteresēts celt prasību par delikttiesisko atbildību, lai izvairītos no iespējas, ka atbildētājs aizbildināsies, ka nebija spējis

⁴⁶ Torgāns K., Kārklīšs J. Bitāns A. 2017, 271.lpp.

⁴⁷ Turpat.

paredzēt tik ievērojamu zaudējumu apmēru (piemēram, gadījumā, ja kopā ar ēku būtu aizdegusies arī kāda ļoti dārga prasītājam piederoša glezna).

Otrkārt, līgumiskajai un delikttiesiskajai atbildībai pastāv atšķirīgi atbildības apmēra noteikšanas principi.⁴⁸ Saskaņā ar Civillikuma 1790.pantu līgumiskajā atbildībā, novērtējot zaudējumus, jāņem vērā izpildījuma vieta: “ja tā bijusi noteikta pašā līgumā, tad jāievēro tā vērtība, kāda atlīdzināmam priekšmetam bijusi šajā vietā; bet ja tā nav bijusi noteikta, tad noteicama tajā vietā pastāvošā cena, kur celta prasība par zaudējumu atlīdzību”. Turklāt, atbilstoši Civillikuma 1791.pantam, ja līguma izpildījumam bijis noteikts zināms termiņš, tad šis termiņš jāievēro novērtējot zaudējumus. Bet ja līgumā tas nav bijis noteikts, jāņem vērā datums, kad stājies spēkā spriedums par zaudējumu atlīdzību. Savukārt, delikttiesiskās atbildības gadījumā, atbilstoši Civillikuma 1792.pantam: “zaudējuma vērtējums samērojams ar priekšmeta vērtību zaudējuma nodarīšanas laikā”.

Minētās atšķirības praktisku pielietojumu būtu grūti iztēloties iepriekš aprakstītajā piemērā par tējkannas aizdegšanos. Tomēr šai atšķirībai var būt nozīme, ja kreditors prasa samaksāt, piemēram, pārvadājuma laikā sabojātas vai iznīcinātas lietas vērtību. Ja laikā kopš zaudējuma nodarīšanas un līguma izpildes termiņa ir ievērojami mainījusies lietas vērtība, prasītājs var būt ieinteresēts izvēlēties starp līgumiskās (novērtējot zaudējumus jāņem vērā līguma izpildes termiņš) un delikttiesiskās (zaudējuma vērtējums samērojams ar priekšmeta vērtību zaudējuma nodarīšanas laikā) atbildības pieprasīšanu, lai gūtu sev pēc iespējas lielāku labumu.

Treškārt, līgumiskās atbildības gadījumā pastāv plašākas iespējas ierobežot atbildību, nekā tas ir pieļaujams delikttiesiskās atbildības gadījumā.⁴⁹ Piemēram, Civillikuma 1619.pants noteic: “Ja atsavinātājs uzņēmis atbildību noteiktās robežās, tad no viņa nevar prasīt neko pāri par tām, ja vien viņš nav darbojies ļaunā nolūkā”. Attiecīgi, ja konkrētajā gadījumā pret aizskārēju tiktu vērsta prasība saistībā ar līguma pārkāpumu, tad aizskārējs varētu norādīt, ka līgumā ir ierobežots viņa atbildības apmērs un viņa rīcībā nav konstatējams ļauns nolūks⁵⁰, tādējādi izvairoties no kaitējuma kompensēšanas.

Savukārt delikttiesiskās atbildības gadījumā atbildības ierobežošanas iespējas ir ievērojami ierobežotākas. Tiesību doktrīnā pat izteikta atziņa, ka delikttiesiskās atbildības gadījumā vispār nav iespējama vienošanās par atbildības apmēra ierobežošanu vai atteikšanos no atbildības piemērošanas. Turklāt tiek uzsvērts, ka šāda vienošanās nav pieļaujama arī citās

⁴⁸ Bitāns A. 1997, 94.lpp.;

⁴⁹ Skat. Sal. Tupart, 94.lpp.

⁵⁰ Skat. Civillikuma 1641. un 1643.pantu.

valstīs – ne kontinentālās Eiropas, ne anglosakšu tiesību sistēmas valstīs.⁵¹ Šajā ziņā varētu piekrist, ka atbildības ierobežošanas iespēja ir raksturīga tieši līgumtiesībām. Atbilstoši līgumu brīvības principam subjekti var brīvi stāties līgumattiecībās, un katras personas ziņā ir izvēlēties: 1) līgumpartneri, 2) slēgt vai neslēgt kādu līgumu, 3) noteikt līguma saturu un formu.⁵² Saskaņā ar šo principu līdzēji var arī noteikt robežas, kādās drīkst īstenot to tiesības, piemēram, nosakot aprobežojumus.⁵³ Attiecīgi nav šaubu, ka līdzēji var brīvi ierobežot savu atbildību, kas nereti tiek darīts arī praksē.⁵⁴ Līgumā noteiktie līdzēju atbildības ierobežojumi ietilpst līguma satura izvēles brīvībā. Šādi ierobežojumi būs spēkā ciktāl to neierobežo likuma imperatīvās⁵⁵ normas.⁵⁶

Tomēr Autors nevar piekrist tiesību doktrīnā izteiktajam viedoklim, ka nav personām nav iespējams ierobežot savu delikttiesisko atbildību. Ierobežot delikttiesisko atbildību pieļauj Civillikuma 1636.pants, kas noteic, ka “Tiesību aizskārums nav, ja kāds [...] darbojas pēc aizskartās personas gribas [...]”. Proti, Civillikuma 1636.pants faktiski pieļauj, ka persona var dot piekrišanu, ka tai tiek nodarīts kaitējums, vai arī, ka tā tiek pakļauta kaitējuma riskam.⁵⁷ Dodot šāda veida piekrišanu, persona var ierobežot delikttiesiskās atbildības piemērošanas iespēju.

Lai labāk izprastu iespējas ierobežot delikttiesisko atbildību, varētu iztēloties pavisam vienkāršu piemēru – desmit draugi nolemj spēlēt hokeju. Savā starpā draugi vienojas, ka hokeja spēles laikā var tikt izmantoti t.s. “spēka paņēmieni”⁵⁸, pret jebkuru spēlētāju, kurš kontrolē hokeja ripu. Attiecīgi, ja hokeja spēles laikā kāds draugs pret otru izdarīs atbilstošu “spēka paņēmieni”, un tā rezultātā cietušajam tiks nodarīts kaitējums veselībai, draugam, kurš būs

⁵¹ Bitāns A. 1997, 94.lpp.

⁵² Augstākās tiesas 24.08.2017. spriedums lietā Nr.SKC-211/2017, 9.3.p. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5269> [aplūkots 17.04.2020.].;

Skat. arī. Balodis K. 2007, 177.lpp.

⁵³ Senāta 12.03.2020. spriedums lietā Nr.SKC-189/2020, 6.4.p. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/6180> [aplūkots 18.04.2020.].

⁵⁴ “Pārdevējs parasti cenšas ierobežot savu atbildību ar dažādiem paņēmieniem.” Dmitrijevs V. Pārdevēja atbildība M&A darījumos. Bilances Juridiskie Padomi. Nr.5 (71), 2019.gada maijs. Pieejams: <https://www.vilgerts.com/lv/publication/pardevēja-atbildība-ma-darījumos/> [aplūkots 24.04.2020.]

⁵⁵ Imperatīvu tiesību normu gadījumā, ja iestājas tiesību normas tiesiskais sastāvs, tiesisko seku iestāšanās ir obligāta, un tiesību piemērotājam nav iespēju izvairīties no tiesisko seku iestāšanās. Skat. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: Jānis Neimanis, 2004, 52.lpp.

Imperatīvas normas nevar grozīt ar pušu vienošanos. Skat. Torgāns K., Kārklīšs J. Bitāns A. 2017, 169., 170.lpp.

⁵⁶ Augstākās tiesas 20.09.2016. spriedums lietā Nr.SKC-121/2016, 8.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/281404.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].

⁵⁷ Skat. sīkāk. Torgāns K., Kārklīšs J. Bitāns A. 2017, 307.lpp.

⁵⁸ Par jēdziena “spēka paņēmieni” definīciju Skat. Starptautiskā hokeja federācija (International Ice Hockey Federation) (IIHF). Oficiālā noteikumu grāmata 2018 – 2022. 2018.gada jūnijs, 1.izdevums, 14.lpp. Pieejams: <https://ihf.lv/files/sdviEKepw4uUWcLKxStt.pdf> [aplūkots 24.04.2020.]

veicis spēka paņēmienu neiestāties delikttiesiskā atbildība par otra drauga veselības aizskārumu, pamatojoties uz Civillikuma 1636.pantu.

Konkrētajā gadījumā ar vienošanos par spēka paņēmienu pielietošanu ir ierobežota tieši delikttiesiskā atbildība, nevis līgumiskā atbildība, jo starp draugiem nepastāv līgumiskas attiecības. Vienošanās spēlēt hokeju neveido līgumiskas attiecības (vai vispār jebkāda veida saistību tiesības), bet gan vienīgi morālas saistības, jo konkrētajā gadījumā draugi ir vienojušies spēlēt hokeju bez gribas saistīt sevi ar juridiska rakstura pienākumu izpildīt apsolīto.⁵⁹ Šajā ziņā gan norādāms – tas, ka hokeja spēle notiek starp draugiem neizslēdz spēlētāju delikttiesisko atbildību. Tomēr, kā tas redzams no šī piemēra, personām ir iespējams vienoties arī par delikttiesiskās atbildības ierobežošanu, gadījumā, ja personas labprātīgi uzņemas risku ciest kaitējumu.

Lai gan Civillikuma 1636.pantā nav *expressis verbis* norādīts, ka izņēmums no atbildības piemērošanas būtu gadījums, kad kāda persona brīvprātīgi ir pakļāvusi sevi iespējamam kaitējumam, šo izņēmumu iespējams konstatēt sistēmiski aplūkojot Civillikuma 1636.pantu, 1635.panta pirmo daļu, 1649.panta pirmo daļu un 1646.pantu. Proti, atbilstoši Civillikuma 1635.panta pirmajai daļai personai iestājas civiltiesiskā atbildība par tiesību aizskārumu ciktāl viņu par šo darbību var vainot. Attiecībā uz delikttiesisko atbildību Civillikuma 1649.panta pirmā daļa precizē, ka tiesību aizskārējs atbild par katru, pat vieglu neuzmanību. Saskaņā ar Civillikuma 1646.pantu: “Par vieglu neuzmanību atzīstams tās rūpības un čaklības trūkums, kāda vispār jāievēro krietnam un rūpīgam saimniekam”. Šajā ziņā tiesību doktrīnā pamatoti atzīts, ka gadījumos, kad kāds, atbilstoši Civillikuma 1636.pantam brīvprātīgi sevi pakļauj kaitējuma riskam, nav pamata konstatēt otras personas krietna un rūpīga saimnieka uzvedības standarta pārkāpumu (vieglu neuzmanību)⁶⁰, jo aizskārējs ir rīkojies atbilstoši aizskartās personas gribai (piekrišanai) Civillikuma 1636.panta izpratnē.

Cietušā piekrišana, kā civiltiesisko atbildību izslēdzošs apstāklis tika atzīts jau Romiešu tiesībās, norādot, ka kaitējums netiek nodarīts, pret personu kura piekrīt (no injury is committed against one who consents – Angļu val.; Nulla iniuria est, quae in volentem fiat – Latīņu val.).⁶¹ Šis princips tiek atzīts arī Eiropas deliktu tiesību principu 7:101.panta pirmās daļas d) punktā, kurā kā apstāklis delikttiesiskās atbildības izslēgšanai minēta cietušā piekrišana vai kaitējuma

⁵⁹ Rudāns S. Saistību tiesību komentāri. I. Saistību jēdziens un rašanās pamati. Jurista Vārds, 21.03.2006, nr. 12, 12. lpp.

⁶⁰ Skat. sīkāk. Torgāns K., Kārklīšs J. Bitāns A. 2017, 310.lpp.

⁶¹ Digest, Book 47, title 10, section 1 § 5, Ulpianus, On the Edict, Book LVI. Available: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/D47_Scott.htm#X [aplūkots 24.04.2020.]

riska uzņemšanās.⁶² Lai noteiktu vai aizskārums gadījumā cietušais ir uzņēmies kaitējuma risku, nepieciešams izvērtēt cietušā un aizskārēja rīcību atbilstoši saprātīgas personas standartam. Proti, nepieciešams konstatēt, ka 1) saprātīga persona attiecīgajos apstākļos varētu uzskatīt, ka cietušais ar savu rīcību ir uzņēmies šāda veida risku; 2) aizskārēja uzvedība konkrētajos apstākļos atbilst saprātīgas personas standartam.⁶³

Piemēram, attiecībā uz par hokeja spēli – spēlētāji ir piekrituši spēka paņēmienu izmantošanai, taču nav piekrituši, ka spēka paņēmienu drīkstētu izdarīt arī iesitot otram spēlētājam ar hokeja nūju. Ja šādas darbības rezultātā spēlētājam tiktu nodarīts kaitējums, tad aizskārējam nebūtu tiesību atsaukties uz Civillikuma 1636.pantu kā delikttiesisko atbildību izslēdzošu apstākli, jo saprātīga persona nevarētu uzskatīt, ka cietušais spēlētājs būtu vēlējies pakļaut sevi šāda veida riskam. Šādos apstākļos aizskārēja rīcība arī neatbilstu saprātīgas personas standartam konkrētās hokeja spēles ietvaros.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka personai ir tiesības ierobežot ne tikai savu līgumisko, bet arī savu delikttiesisko atbildību. Tomēr līgumiskās atbildības gadījumā pusēm ir daudz plašākas iespējas līgumā detalizēti noteikt savas atbildības apmēru un ierobežojumus.

Atgriežoties pie šīs nodaļas sākumā minētā piemēra par tējkannas aizdegšanos norādāms, ka cietušā izvēli par labu delikttiesiskās atbildības pieprasīšanai, ceturtkārt, var ietekmēt arī apstākļi, ka par līguma pārkāpumu, atšķirībā no ārpuslīgumiska tiesību aizskārums, cietušajam nav tiesību prasīt nemantiskā kaitējuma kompensēšanu. Attiecīgi, ja personai tās nopirktās tējkannas aizdegšanās dēļ ir radušās ievērojamas fiziskās ciešanas un emocionāli pārdzīvojumi, tā noteikti būtu ieinteresēta delikttiesiskās atbildības piemērošanā. Šajā ziņā Augstākās tiesas praksē atzīts, ka līgumu attiecībās kā naudas un preču apmaiņas attiecībās tiesību uzdevums ir nodrošināt ekvivalenci, un tāpēc jautājums par morālā kaitējuma konstatēšanu un atlīdzību risināms tikai sevišķos gadījumos, kas saistīti ar ārpus līgumiskajām saistībām notikušiem tiesību aizskārumiem.⁶⁴ Tāpat atzīts, ka ne uzticības neattaisnošana no darījuma partnera puses, ne arī līguma nepildīšana, kas neizbēgami ir saistīta ar otras puses vilšanos nav tāds morālais kaitējums, kas atlīdzināms saskaņā ar Civillikuma 1635.pantu.⁶⁵

⁶² European Group on Tort Law. Principles of European Tort Law. [b.v.], [b.g]. Available: <http://civil.udg.edu/php/biblioteca/items/283/PETL.pdf> [aplūkots 24.04.2020.]

⁶³ Prof. Tushar Kanti Saha. Textbook on Legal Methods, Legal Systems and Research. New Dehli: Universal Law Publishing Co. Pvt. Ltd., 2010, p.173.

⁶⁴ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās. Tiesu prakses apkopojums. Rīga, 2014, 27.lpp.

⁶⁵ Turpat 91., 109.lpp.

Līdzīga atziņa ir izteikta arī tiesību doktrīnā norādot, ka līgumiskās atbildības līdzeklis ir tieši zaudējumu atlīdzināšana (nevis kompensēšana par nodarīto morālo kaitējumu).⁶⁶ Protams, ka morālo kaitējumu (neērtības un sarūgtinājumu) cieš arī tie, kas saskaras ar līgumisko saistību nepildīšanu vai nepienācīgu pildīšanu.⁶⁷ Tomēr, kā norādījis Prof. K.Torgāns: “Ja par katru šādu sekū izraisīšanu tiks pieļauta gandarījuma prasīšana, pat vienlaikus par vairākām kaitējuma izpausmēm, tad Latvija pārvērtīsies par nebeidzamu tiesāšanās valsti, kur tiesa jebkurā konflikta gadījumā kā piedevu mantiskajām sekām spiesta noteikt kaut nelielu nemantisko atlīdzinājumu”.⁶⁸

Šajā ziņā Autors vispārīgi piekrīt tiesību doktrīnā un Augstākās tiesas tiesu praksē izteiktajai atziņai, ka līgumiska pārkāpuma gadījumā nebūtu vēlams cietušajam piešķirt tiesības prasīt nemantiskā kaitējuma kompensēšanu. Līgumiskajās attiecībās puses, atbilstoši līgumu brīvības principam, pašas var vienoties par atbildības apmēru (ciktāl tas nepārsniedz tiesību aktos noteiktās robežas) līguma pārkāpuma gadījumā. Tādējādi līguma puses var savām vēlmēm atbilstošā apjomā aizsargāt savas tiesiskās intereses, vienlaikus dodot iespēju pusēm paredzēt, kas notiks gadījumā, ja līgums tiks pārkāpts. Nemantiskā kaitējuma pieprasīšana par līguma pārkāpumiem izkropļotu pušu noslēgto vienošanos un nevajadzīgi palielinātu tiesu noslodzi.⁶⁹ Protams, nedrīkstētu pieļaut, ka persona apzināti izmanto apstākli, ka ir noslēgts līgums, lai nodarītu personai tāda veida kaitējumu, kas nav saistīts ar pušu vienošanos. Tomēr šajā ziņā cietušais ir aizsargāts, jo gadījumā, ja līguma izpildes laikā tiek nodarīts tāda veida kaitējums, kas veido ārpuslīgumisku tiesību aizskārumu⁷⁰, tad cietušais nezaudē tiesības saņemt kompensāciju par tam nodarīto nemantisko kaitējumu.

⁶⁶ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Izdevniecība AGB, Rīga, 1997, 98. un 101.lpp.

⁶⁷ Torgāns K. 2018, 152.lpp.

⁶⁸ Turpat.

⁶⁹ Salīdzinoši norādāms, ka angļu sakšu tiesības ir pieļauts prasīt morālā kaitējuma (mental distress – Angļu val.) kompensēšanu par līguma pārkāpumu gadījumos, kad līguma galvenais mērķis no prasītāja viedokļa bija saņemt garīgu apmierinājumu (mental satisfaction – Angļu val.) – vai nu baudījumu, vai atbrīvošanu no garīgām ciešanām. Piemēram, morālā kaitējuma kompensācija tika piešķirta gadījumā, kad atbildētāji (advokāti), pārkāpjot līgumā noteikto rūpības pienākumu, neieguva nepieciešamo tiesas rīkojumu, lai pārtrauktu prasītājas bijušā puīša uzmākšanos. Tāpat morālā kaitējuma kompensācijas tika piešķirta gadījumā, kad fotogrāfs neieradās kāzās, atstājot laulātos bez fotogrāfijām. Skat. Burrows A. 1998, p.146.

Skat. arī. Poole J. Casebook on Contract Law. 11th edition. Oxford: Oxford University press, 2012, p.408.

Autora ieskatā, lai gan prasījums par morālā kaitējuma kompensēšanu līguma pārkāpuma gadījumā vispārīgi nebūtu pieļaujams, tomēr šo vispārīgo noteikumu, līdzīgi kā angļu sakšu tiesībās, arī Latvijas tiesības varētu pakļaut izņēmuma noteikumam. Proti, prasījums par morālā kaitējuma kompensēšanu ir pieļaujams, ja līguma galvenais mērķis ir vērst uz prasītāja garīgu apmierinājumu, un prasītājam līguma pārkāpuma rezultātā ir nodarīts būtisks morālais kaitējums. Šajā ziņā norādāms, ka arī atbilstoši Augstākās tiesas praksei, atlīdzināms ir tikai tāds morālais kaitējums, kas ir būtisks (nav maznozīmīgs). Skat. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās. Tiesu prakses apkopojums. Rīga, 2014, 29.lpp.

⁷⁰ Kā tas pamatots šī darba 2.4.nodaļā, arī līguma izpildes laikā ir iespējams nodarīt ārpuslīgumisku tiesību aizskārumu.

Piektkārt, cietušā izvēli par labu delikttiesiskās atbildības piemērošanai var ietekmēt arī atšķirīgais prasības noilguma termiņu ilgums. Civillikuma 1895.pants noteic, ka “Visas saistību tiesības, kuras nav noteikti izņemtas no noilguma ietekmes un kuru izlietošanai nav likumā noteikti īsāki termiņi, izbeidzas, ja tiesīgā persona tās neizlieto desmit gadu laikā”. Civillikuma 1895.pantā ir minēts vispārējais noilguma termiņš, un gan pašā Civillikumā, gan citos normatīvajos tiesību aktos noteikti arī citi noilguma termiņi. Piemēram, Komerclikuma 406.pants noteic, ka: “No komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš”. Pēc noilguma termiņa notecējuma izbeidzas starp pusēm pastāvošā saistība, kreditoram (cietušajam) tiek liegtas iespējas saņemt tiesas aizsardzību un panākt saistības piespiedu izpildīšanu pat tad, ja ir neapšaubāmi pierādījumi par tās rašanos.⁷¹ Attiecīgi, ja starp pusēm ir noslēgts komercdarījums, un tā izpildes ietvaros tiek nodarīts tāda veida kaitējums, kas pēc savas būtības varētu tikt uzskatīts arī par ārpuslīgumisku tiesību aizskārumu, tad cietušais varētu būt ieinteresēts prasīt pārkāpēja delikttiesisko atbildību, lai radītu sev iespēju celt prasību arī pēc Komerclikuma 406.pantā noteiktā noilguma termiņa. Salīdzinoši norādāms, ka valstīs, kurās tiek atzīta līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, tieši noilguma termiņa ilgums ir tas apstāklis, kas bieži ietekmē prasītāja vēlmi pieprasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību.⁷²

Sestkārt, līgumiskajai un delikttiesiskajai atbildībai ir atšķirības attiecībā uz prettiesiskas rīcības konstatēšanu. Prettiesiska rīcība ir rīcība pretēji tiesību normās (plašākā nozīmē) vai līgumā noteiktiem uzvedības standartiem.⁷³ Līguma gadījumā ir salīdzinoši vienkārši konstatēt prettiesisku rīcību, jo katrs līguma pārkāpums var tikt atzīts par prettiesisku rīcību (*skat.* Civillikuma 1587.pantu). Savukārt, delikta gadījumā problēmas var radīt apstākļi, ka ne vienmēr likumā ir atrodama rakstīta tiesību norma, kas konkrētu rīcību aizliegta.⁷⁴ Tādā gadījumā, atbilstoši Civillikuma 1635.pantam, kopsakarā ar Civillikuma 1646. un 1649.pantu, nepieciešams izvērtēt aizskārēja rīcību atbilstoši krietna un rūpīga saimnieka (saprātīgas personas) standartam. Proti, tas kurš nerīkojas kā saprātīga persona tiesību normu izpratnē, ir vainojams radušajās sekās, un attiecīgi šai personai iestājas civiltiesiskā atbildība.⁷⁵

⁷¹ Torgāns K. 2018, 243.lpp.

⁷² Numngern P. 2017, p.40., 80.

⁷³ Skat. sal. Bitāns A. 1997, 79.lpp.

⁷⁴ Kārklīš J. Vainas, prettiesiskas rīcības un atbildības ideja privāttiesībās. Juridiskā zinātne / Law, No. 8, 2015, 162.lpp.

Pieejams: https://www.journaloftheuniversityoflatvialaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvialaw/No8/8.Janis_Karklins.pdf [aplūkots 24.04.2020.]

⁷⁵ Kārklīš J. Vainojamības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences “Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā” rakstu krājuma pirmā daļa. Rīga, 2016.gada 16.–17. novembris, 412.lpp. Pieejams:

Juridiskajā literatūrā ir izteikts arī viedoklis, ka līgumiskās atbildības gadījumā vaina tiek prezumēta (parādnieka vaina nav jāpierāda), bet delikttiesiskās atbildības gadījumā vaina ir jāpierāda prasītājam.⁷⁶ Autora ieskatā šādai diferencēšanai nav loģiska pamata. Pirmkārt, atbilstoši tiesību doktrīnā norādītajam vaina nav patstāvīgs civiltiesiskās atbildības konstatēšanas priekšnoteikums.⁷⁷ Otrkārt, ne tikai līgumtiesībās, bet gan vispār civiltiesībās tiesiska aizskārums gadījumā tiek prezumēts, ka vainojams ir aizskārējs, ja vien nav konstatējami kādi attaisnojumi, kas izslēgtu civiltiesiskās atbildības piemērošanu.⁷⁸ Šo attaisnojumu esamība loģiski ir jāpierāda pašam aizskārējam, jo tieši viņš vislabāk zinās tiesību aizskārums nodarīšanas apstākļus un iemeslus. Salīdzinoši norādāms, ka arī Baltijas Vietējo likumu kopojuma 3304.pantā, kas attiecināms arī uz ārpuslīgumiskiem tiesību aizskārumiem tika atzīta atbildētāja vainas prezumpcija. Šajā ziņā Baltijas Vietējo likumu kopojuma 3304.pants noteic: “Pierādījumi par to, ka tiesību aizskārums vispār izdarīts, jāsniedz tam, kas kaitējumu cietis; bet pierādīt, ka aizskārums nav pieskaitāms par vainu, piekrīt atbildētājam.” Tādēļ nevar piekrist juridiskajā literatūrā izteiktajam apgalvojumam, ka delikta gadījumā kreditoram (cietušajam) ir jāpierāda aizskārēja vaina.

Vienlaikus norādāms, ka, lai konstatētu vienu no civiltiesiskās atbildības obligātajiem priekšnoteikumiem – neatļautu darbību (tiesību aizskārēja neattaisnojamu darbību), noteiktos gadījumos var būt nepieciešams veikt arī novērtējumu no vainojamības viedokļa.⁷⁹ Tomēr šī novērtējuma veikšana nav paredzēta vienīgi delikta gadījumā. Piemēram, Civillikumā ir noteikti gadījumi, kad tiesību aizskārējs līguma pārkāpuma gadījumā atbild tikai tad, ja pieļāvis rupju neuzmanību vai rīkojies ļaunā nolūkā (*skat. piem. Civillikuma 1917., 1957. un 1966.pantu*). Tāpat vairākas Civillikuma normas ierobežo līguma pārkāpēja atbildības *apmēru*, atkarībā no viņa vainas pakāpes (*skat. piem. Civillikuma 1619.pantu un 1779.¹ pantu*). Vainojamības izvērtēšanai gan līguma pārkāpuma, gan delikta gadījumā var būt nozīme gadījumos, kad ir nodarīti zaudējumi, bet iespējamais aizskārējs norāda uz apstākļiem, kas viņa ieskatā liecina par to, ka zaudējumi ir radušies nejauši un tādēļ nav jāatlīdzina (*skat. Civillikuma 1774. un 1775.pantu*).

https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34934/Juridiskas_fakultates_6konf_1d_2016.pdf [aplūkots 24.04.2020.]

⁷⁶ Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: LU Zinātniskie raksti / prof. K.Torgāna redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 1999, 18.-19.lpp.

⁷⁷ Kārklīšs, J. Vainas nozīme, nosakot civiltiesisko atbildību. Jurista Vārds, 2005. Nr. 15 (370).;

Skat. arī. Torgāns K. Vainas vai attaisnojumu meklējumi civiltiesībās. Jurista vārds, 31.05.2005., Nr.20 (375).

⁷⁸ Torgāns K. 2018, 379.lpp.

⁷⁹ Senāta 28.11.2019. spriedums lietā Nr.SKC-309/2019, 9.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/395846.pdf> [aplūkots 22.04.2020.]

Septītkārt, norādāms, ka līgumiskā un delikttiesiskā atbildība atšķiras ar iespējām vienlaikus ar civiltiesisko atbildību piemērot arī citus aizskarto tiesību aizsardzības līdzekļus. Ja ir noslēgts līgums, pusēm noteiktos gadījumos ir tiesības vienpusēji atkāpties no līguma vai prasīt līguma atcelšanu (*skat. piem.* Civillikuma 1589., 1620., 1663., 2040., 2042., 2104., 2170., 2171., 2172. un 2193.pantu), prasīt lietas cenas samazināšanu (Civillikuma 1620.panta otrā daļa), prasīt līgumā noteiktās saistības piespiedu izpildi (Civillikuma 1425., 1587., 1590.pants), piemērot aizturējuma tiesību (Civillikuma 1734.-1740.pants), prasīt līgumiskos procentus, kuri ne vienmēr ir saistīti ar tiesību aizskārumu (Civillikuma 1756.pants), prasīt restitūciju (Civillikuma 2041.pants). Savukārt delikta gadījumā iespējas piemērot citus tiesību aizsardzības līdzekļus ir ierobežotākas. Kā piemērus šādiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem var minēt t.s. negatoro prasību (Civillikuma 1039.pants), aizturējuma tiesības (Civillikuma 1734.-1740.pants), ķīlāšanas tiesības Civillikuma 1741.-1752.pants).⁸⁰

No iepriekš minētā var secināt, ka līgumiskajai un delikttiesiskajai atbildībai ir vairākas būtiskas atšķirības, kas, atkarībā no faktiskās situācijas, var radīt vēlmi kreditoram (cietušajam) pieprasīt no aizskārēja delikttiesisko atbildību arī gadījumos, kad starp pusēm ir noslēgts līgums. Vienlaikus Autors uzsver, ka ne līgumiskā, ne delikttiesiskā atbildība pati par sevi nav izdevīgāka prasītājam. Var būt gadījumi, kad līgums paredz izdevīgākus nosacījumus prettiesiskas rīcības konstatēšanai, pienākumu atbildēt par priekšmeta nejaušu bojāeju (*skat.* Civillikuma 1661.pantu), līgumsodu, kas ir lielāks par radīto zaudējumu apmēru (*skat.* Civillikuma 1717.pantu), un prasītājs attiecīgi vēlēšies pieprasīt aizskārēja līgumisko atbildību.

Ņemot vērā līgumiskās un delikttiesiskās atbildības būtiskās atšķirības ir ļoti svarīgi nošķirt šos divus civiltiesiskās atbildības veidus, lai par līguma pārkāpumu iestātos līgumiskā atbildība, bet par ārpuslīgumisku tiesību aizskārumu – delikttiesiskā atbildība. Pretējā gadījumā pastāvētu nenoteiktība pušu tiesiskajās attiecībās, piemēram, no komercdarījuma izrietošie prasījumi tiktu celti un apmierināti jau pēc noilguma termiņa, prasītājs prasītu atbildētāja delikttiesisko atbildību tādēļ, lai par līguma pārkāpumu pieprasītu tam radītā morālā kaitējuma kompensēšanu. Šāda nenoteiktība radītu pušu neuzticību tam, par ko tās labprātīgi ir vienojušās, un faktiski nozīmētu, ka līguma saistošais spēks patiesībā ir “tukša skaņa”, jo pusēm par līguma pārkāpumu būtu jāatbild pat tādos gadījumos, kad līgums nemaz šādu atbildību neparedz, un šī atbildība izpaustos tādā veidā, kādā to puses nemaz nevarēja iedomāties.

⁸⁰ Skat. Bitāns A. 1997, 94.lpp.

Attiecīgi nav šaubu, ka delikttiesiskās atbildības piemērošana, gadījumā, ja starp pusēm ir noslēgts līgums nedrīkstētu tikt piemērota patvaļīgi, un abus šos civiltiesiskās atbildības veidus ir nepieciešams nošķirt. Tomēr, kā tas aprakstīts nākamajā apakšnodaļā – atsevišķos gadījumos līguma pārkāpuma un ārpuslīgumiska tiesību aizskārums nošķiršana nav vienkāršs uzdevums un atbilde uz jautājumu – kuru no atbildības veidiem piemērot, nav viennozīmīga.

2.4. Līguma pārkāpuma un ārpuslīgumiska tiesību aizskārums nošķiršanas problemātiskie aspekti

Kā jau tas minēts iepriekš, līgumiskā atbildība iestājas par līguma vai darījuma pienākumu neizpildi vai nepienācīgu izpildi⁸¹, savukārt delikttiesiskā atbildība iestājas par ārpuslīgumisku citas personas tiesību aizskārums (deliktu).⁸²

Tiesību doktrīnā norādīts, ka “Delikts ir ar likumu aizsargātu tiesību un tiesisko labumu ārpuslīgumisks aizskārums, kura sekas ir mantisks un/vai nemantisks kaitējums. Šo aizsargāto labumu aizskārums izpaužas kā mantas bojāšana vai iznīcināšana, peļņas atrāvums, personas veselības, dzīvības, brīvības, dzimumneaizskaramības, goda un cieņas, privātuma, kā arī citu personības tiesību aizskārums”.⁸³

Protams, ka vairāki no iepriekš minētajiem tiesiskajiem labumiem var tikt aizskarti arī līguma pārkāpuma gadījumā. Piemēram, pārkāpjot līgumu, var tikt bojāta personas manta, cietušajam var rasties arī peļņas atrāvums. Teorētiski var iztēloties pat situāciju, kad līguma pārkāpuma gadījumā tiek aizskarta personas brīvība. Piemēram, ja dzīvoklī tiek nekvalitatīvi uzstādītas ārdurvis, kuras nevar atslēgt, dzīvoklī esošās personas ir spiestas īslaicīgi palikt šajās telpās, un attiecīgi tiek aizskarta šo personu pārvietošanās brīvība. Tādējādi ar likumu aizsargātu tiesību vai tiesisko labumu aizskārums pats par sevi nenozīmē, ka ir nodarīts delikts. Delikta gadījumā civiltiesiska saistība uz likuma pamata rodas no kādas personas subjektīvo tiesību aizskārums ārpus līgumiskām attiecībām.⁸⁴ Šajā ziņā tiek uzsvērts, ka līguma pārkāpums ir neatļauta darbība un otra līdzēja tiesību aizskārums, bet tas nav delikts.⁸⁵

Lai nošķirtu deliktu no līguma pārkāpuma, tiek norādīts, ka līgumtiesībās pastāv iespēja paredzēt, kā var izpausties personas aizskārums (prettiesiskas darbības). Savukārt delikta gadījumā prasījumi rodas personām, kas nav sadarbībā ar tiesību aizskārēju un attiecīgi nevar

⁸¹ Bitāns A. 1997, 91.lpp; Skat. arī. Torgāns K. 2018, 142.lpp.

⁸² Bitāns A. 1997, 93.lpp.; Skat. arī. Torgāns K. 2018, 142.lpp.

⁸³ Torgāns K., Kārklīņš J. Bitāns A. 2017, 260.lpp.

⁸⁴ Torgāns K. 2018, 463.lpp

⁸⁵ Tupart, 463.lpp

sevi iepriekš pasargāt no iespējamā pārkāpuma.⁸⁶ Attiecīgi uzsvērts, ka ārpuslīgumiska pārkāpuma gadījumā, pretstatā līguma pārkāpumam, starp pārkāpēju un cietušo nepastāv darījuma attiecības, un līdz ar to saistība pamatojas uz likumu un nevis izriet no darījuma.⁸⁷ Šajā ziņā varētu izteikt secinājumu, ka gadījumā, ja cietušais ir sadarbībā ar tiesību aizskārēju (piemēram, ir noslēdzis ar to līgumu), tad delikttiesiskā atbildība nevar būt piemērojama. Tomēr Autora ieskatā nebūtu pareizi izslēgt iespēju, ka arī līguma izpildes laikā viens līdzējs var nodarīt otram līdzējam ārpuslīgumisku tiesību aizskārumu.

Kā norādījis Prof. K.Torgāns “Deliktu attiecības dažos gadījumos var būt ļoti cieši saistītas ar līgumu attiecībām. Sabiedriski sevišķi nozīmīgas ir tiesiskās attiecības sakarā ar darbā notikušiem nelaimes gadījumiem. Darbinieku un darba devēju saista darba līgums, taču sakropļojumu vai citu nelaimes gadījumu darbā nesaista ar līgumsaistību nepildīšanu. Tāpat ir arī gadījumā, ja patērētājam pārdota bīstama prece un tā izraisījusi miesas bojājumus vai ugunsgrēku, atbildība neiestājas par līguma sliktu pildīšanu (nepienācīgas kvalitātes prece), bet par deliktu.”⁸⁸

Juridiskajā literatūrā, piemēram, minēts, ka ārstniecības tiesiskās attiecības ir līgumiskas (ir noslēgts divpusējs līgums). Tomēr, ja pacientam tiek nodarīts kaitējums ārstniecībā, tas šis kaitējums ir vērtējams kā delikts.⁸⁹ Šajā ziņā J.Kubilis ir norādījis, ka “Mūsdienu tiesiskajās attiecībās delikta un līgumisko attiecību nošķirums var nebūt viegls uzdevums tiesību piemērotājam, un nav izslēgts, ka delikta tiesiskās attiecības var rasties un tikt nodibinātas, piemēram, līguma izpildes gaitā [..]”.⁹⁰ Tādējādi tiek uzsvērts, ka līguma esamība un apstākļi, ka aizskārumi ir ticis nodarīts līguma izpildes ietvaros, neizslēdz iespēju piemērot delikttiesisko atbildību.

Arī Latvijas Republikas tiesu praksē ir atzīts, ka līgumisko attiecību pastāvēšana starp aizskārēju un cietušo neizslēdz iespēju piemērot delikttiesisko atbildību. Piemēram, lietā Nr. C33242314 starp prasītāju (kā darbinieku) un atbildētāju (kā darba devēju) tika noslēgts darba līgums. Atbilstoši šim darba līgumam prasītāja tika pieņemta darbā par ķīmisko vielu

⁸⁶ Torgāns K., Kārklīšs J. Bitāns A. 2017, 261.lpp.

⁸⁷ Bitāns A. 1997, 91.lpp; Torgāns K. 2018, 118.lpp.

⁸⁸ Torgāns K. 2018, 464.-465.lpp

⁸⁹ Mazure L. Tiesīgo personu loks civiltiesiska rakstura atlīdzībai no Ārstniecības riska fonda. Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās: LU Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 156.lpp. Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juridiskas-konferences/LUJFZK-7-2019/iscflul-7_2019_Ties-zin-uzd-noz-nak.pdf [aplūkots 24.04.2020.]

⁹⁰ Kubilis J. Latvijas deliktu tiesību modernizācijas galvenie virzieni. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2017, 13.–14.lpp. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34956/298-57104-Kubilis_Janis_jk07041.pdf?sequence=1&isAllowed=y [aplūkots 15.04.2020.].

žāvēšanas operatori. 2013.gada 10.martā plkst.24.00 prasītāja veica savus darba pienākumus, kad pēkšņi sajuta strāvas triecienu un tās apgērbs aizdegās. Šī negadījuma rezultātā prasītājam tikai radīti apdegumi, kā arī tā saindējās ar ķīmisko produktu degšanas rezultātā izdalītiem dūmiem.⁹¹ Šajā lietā tiesa konstatēja, ka atbildētājs veica nepilnīgus un nepietiekamus pasākumus statistiskās elektrības riska novērtēšanai un samazināšanai, darbinieku instruēšanai par darba veikšanu bīstamos apstākļos, kā arī darbinieku kontrolei, un secināja, ka nelaimes gadījuma cēlonis bija nedroša darba vide un nepilnīga darba vides risku novērtēšana.⁹² Konkrētajā gadījumā nav šaubu, ka starp prasītāju un atbildētāju pastāvēja līgumiskas attiecības. Tāpat nav šaubu, ka gan prasītājam kaitējums tika nodarīts līguma izpildes laikā (prasītāja negadījuma brīdī pildīja no darba līguma izrietošos pienākumus). Tomēr tiesa šajā lietā atzina, ka ir piemērojama ārpuslīgumiska (delikttiesiska) atbildība.⁹³ Augstākā tiesa, izskatot šo lietu sakarā ar prasītāja kasācijas sūdzību, atzina, ka spriedums atstājams negrozīts.⁹⁴ Lai gan šajā lietā starp pusēm nebija strīda par to, kurš atbildības veids (līgumiskā vai delikttiesiskā atbildība) ir piemērojams, šis piemērs pietiekami labi ilustrē tiesas nostāju – apstākļi, ka kaitējums prasītājam nodarīts līguma izpildes laikā (un ļoti iespējams, ka tas rada arī līgumisko atbildību) neizslēdz iespēju piemērot delikttiesisko atbildību pret otru līdzēju.

Atsaucoties uz juridiskajā literatūrā norādīto, tiesu praksē tiek atzīta delikttiesiskā atbildība arī saistībā ar pacientam nodarītu kaitējumu ārstniecības laikā. Proti, ja bez objektīva pamata tiek veikta medicīniska iejaukšanās bez pacienta piekrišanas, ārsta pārkāpums vērtējams kā delikts pacienta un ārstniecības personas/iestādes līgumiskajās attiecībās.⁹⁵ Tāpat tiesu praksē delikttiesiskā atbildība tiek piemērota arī gadījumā, ja kāds pārdod citai personai nedrošas preces vai sniedz nedrošu pakalpojumu,⁹⁶ lai gan nav šaubu, ka minētajā gadījumā starp pārdevēju un pircēju pastāv līgumiskas attiecības, un ka šādas preces pārdošana var izraisīt arī līgumisko atbildību (*skat.* Civillikuma 1593.panta pirmās daļas 2.punktu; Civillikuma 1620.pantu). Piemēram, civillietā Nr.C39074309 atbildētajam tika piemērota delikttiesiskā atbildība par zaudējumiem, kas nodarīti pārdodot prasītājam apkures iekārtu, kas neatbilda drošas preces prasībām.⁹⁷

⁹¹ Rīgas apgabaltiesas 03.02.2016. spriedums lietā Nr.C33242314, 1.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/345258.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].

⁹² Turpat, 7.lpp.

⁹³ Turpat, 11.lpp.

⁹⁴ Augstākās tiesas 23.02.2018. spriedums lietā Nr.SKC-85/2018, 7.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/345219.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].

⁹⁵ Vidzemes apgabaltiesas 27.12.2013. spriedums lietā Nr.C38042610, 10.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/148206.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].

⁹⁶ Latgales apgabaltiesas 24.04.2017. spriedums lietā Nr.C39074309, 5.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/320669.pdf> [aplūkots 19.04.2020.].

⁹⁷ Turpat.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka ārpuslīgumiski tiesību aizskārums (delikts) var rasties arī gadījumā, ja starp personām pastāv līgumiskas attiecības. Delikttiesiskā atbildība var iestāties pat tad, ja prettiesiskā rīcība veikta līguma izpildes laikā. Turklāt delikttiesiskās atbildības piemērošanu neierobežo apstākļi, ka šī rīcība vienlaikus ir arī līguma pārkāpums. Tādēļ, nevar viennozīmīgi piekrist tiesību doktrīnā izteiktajam apgalvojumam, ka delikta gadījumā prasījumi rodas personām, kas nav sadarbībā ar tiesību aizskārēju.⁹⁸ Tāpat nevar viennozīmīgi piekrist atziņai, ka delikta gadījumā starp pusēm nepastāv relatīvas tiesiskas attiecības,⁹⁹ proti, ka starp pārkāpēju un cietušo nepastāv darījuma attiecības.¹⁰⁰

Par precīzāku atziņu, kas tomēr arī nav viennozīmīga, varētu atzīt tiesību doktrīnā pausto uzskatu, ka delikts ir darbība, kas nepamatoti aizskar citas personas tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses, un nav līguma pārkāpums.¹⁰¹ Šajā gadījumā netiek izslēgta iespēja, ka delikts var tikt nodarīts arī līguma izpildes ietvaros, bet tiek norādīts, ka šis pārkāpums nav līguma pārkāpums. Tomēr, kā jau tas tika secināts iepriekš, delikttiesiskā atbildība var tikt piemērota arī gadījumos, ja prettiesiskā rīcība vienlaikus rada arī līguma pārkāpumu.

Juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka liela nozīme pārkāpuma rezultātā radītā kaitējuma pakļaušanai līgumiskajai vai delikttiesiskajai atbildībai ir noslēgtās vienošanās tvērumam, tiesisko attiecību nodibināšanas faktiskajiem apstākļiem un animus contrahendi (nodoma līgumiski saistīties) esamībai,¹⁰² tomēr nepaskaidrojot kā katrs no šiem faktoriem ietekmē līgumiskās vai delikttiesiskās atbildības piemērošanu. Šajā ziņā varētu rasties loģisks jautājums – ja ārpuslīgumisks tiesību aizskārums var rasties arī līguma izpildes gaitā, kā nošķirt, kad būtu piemērojama līgumiskā atbildība, un kad delikttiesiskā atbildība? Tāpat varētu būt nozīmīgs jautājums – vai (kādos gadījumos) līgumiskās vai delikttiesiskās atbildības piemērošana ir atkarīga no prasītāja izvēles? Atbildes uz šiem jautājumiem risina līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, kas detalizēti tiks aprakstīta šī darba 4.sadaļā.

Papildus norādāms, ka tiesību doktrīnā ir izteikta arī alternatīva pieeja līgumiskās un delikttiesiskās atbildības piemērošanai. Proti, tiek norādīts, ka abus šos civiltiesiskās atbildības modeļus vieno mantisks raksturs, izpildot civiltiesiskās atbildības galveno – pilnas kompensācijas principu. Attiecīgi doktrīnā ir izteikta ideja, ka gan likumdošanā, gan tiesu praksē, gan tiesību teorijā būtu nepieciešams šos abus civiltiesiskās atbildības veidus apvienot zem vienas civiltiesiskās atbildības “cepures” un nevajadzētu tos pretnostatīt. Civiltiesiskās

⁹⁸ Skat. Torgāns K., Kārklīņš J. Bitāns A. 2017, 261.lpp.

⁹⁹ Torgāns K. 2018, 154.lpp

¹⁰⁰ Bitāns A. 1997, 93.lpp.; Skat. arī. Torgāns K. 2018, 118.lpp.

¹⁰¹ Bitāns A. 1997, 93.lpp.; Skat. arī. Torgāns K. 2018, 118.lpp.

¹⁰² Kubilis J. 2017, 13.–14. lpp.

atbildības veidu atšķirības nav tik būtiskas, lai nevarētu savienot to regulējošās normas vienā civilkodeksa nodaļā.¹⁰³

Autora ieskatā šāda pieeja varētu būt pieļaujama, tomēr šajā gadījumā būtu nepieciešams rūpīgi izvērtēt abiem civiltiesiskās atbildības veidiem kopējās un atsevišķās normas. Piemēram, Autora ieskatā vispārīgi nebūtu pieļaujams līgumiskās atbildības gadījumā noteikt tiesības cietušajam prasīt morālā kaitējuma kompensēšanu. Tāpat līdzējiem būtu jāatstāj tiesības atbilstoši privātautonomijas principam līgumā vienoties par atbildības apmēru (t.sk. paredzot līgumsodu), kā arī par līdzēju tiesībām un pienākumiem līguma pārkāpuma gadījumā. Sarežģītāks varētu būt, piemēram, jautājums par noilguma termiņa diferencēšanas nepieciešamību līgumiskās un delikttiesiskās atbildības gadījumā. Pārmērīga noilguma termiņu daudzveidība ir apgrūtināša un teorētiski grūti pamatojama,¹⁰⁴ tādēļ būtu izvērtējama iespēja līgumiskajai un delikttiesiskajai noteikt vienotu vispārējo noilguma termiņu, vienlaikus (ciktāl tas nepieciešams) saglabājot diferencētu noilguma termiņu citu tiesību aizsardzības līdzekļu piemērošanai (piemēram, prasībai par līguma atcelšanu vai cenas samazināšanu lietas trūkumu dēļ – *skat.* Civillikuma 1620.panta otrā daļa).

¹⁰³ Bitāns A. 1997, 93.lpp.; Skat. arī. Torgāns K. 2018, 95.lpp.

¹⁰⁴ Torgāns K. 2018, 239.lpp.

3. LĪGUMTIESISKO UN DELIKTTIESISKO PRASĪJUMU KONKURENCES IZPRATNE

Kā jau minēts iepriekš, pastāv divi nošķirti civiltiesiskās atbildības veidi – līgumiskā un delikttiesiskā atbildība. Abu šo atbildības veidu galvenais mērķis ir atjaunot pēc iespējas tādu kreditora stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja neatļauta darbība nebūtu notikusi.¹⁰⁵ Attiecīgi, līgumiskās atbildības mērķis ir atjaunot pēc iespējas tādu kreditora stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja nebūtu pārkāpts līgums, savukārt delikttiesiskās atbildības mērķis ir atjaunot pēc iespējas tādu kreditora (cietušā) stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja aizskārējs nebūtu pārkāpis likumos noteiktos pienākumus un aizskāris kreditora ar likumu aizsargātās tiesības vai tiesiskos labumus.

Lai gan līgumiskā un delikttiesiskā atbildība ir divi patstāvīgi civiltiesiskās atbildības veidi, un kā tādi ir nodalāmi, šo civiltiesiskās atbildības veidu nošķiršana ne vienmēr ir viegls uzdevums (skat. sīkāk darba 2.4.apakšnodaļu), tādēļ gan romāņu-ģermāņu tiesību saimes valstīs, gan anglosakšu tiesībās aktuāls ir kļuvis jautājums par līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci un šo atbildības veidu līdzāspastāvēšanu.¹⁰⁶ Kā tas jau tika norādīts iepriekš, līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence rodas gadījumos, kad par vienu un to pašu nodarījumu prasītājs pirmsšķietami var savu prasījumu balstīt uz gan uz līguma pārkāpuma (līgumiskās atbildības), gan uz ārpuslīgumiska tiesību aizskāruma (delikttiesiskās atbildības) pamata.¹⁰⁷

Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence var parādīties dažāda veida tiesiskajās attiecībās. Piemēram, anglo-sakšu tiesībās tiek norādīts, ka delikttiesiskā atbildība var rasties profesionālo pakalpojumu sniedzējiem (piemēram, bankieriem, advokātiem, mērnikiem, grāmatvežiem un apdrošināšanas brokeriem),¹⁰⁸ kuriem neatkarīgi no līguma ir ārpuslīgumisks pienākums izpildīt pakalpojumu ar pienācīgu rūpību (duty of care – Angļu val.).¹⁰⁹

¹⁰⁵ Bitāns A. 1997, 92.lpp.;
Skat. arī. Torgāns K. 2018, 155.-156.lpp;
Skat. arī. Numngern P. 2017, p.1.

¹⁰⁶ Numngern P. 2017, p.1.

¹⁰⁷ Bitāns A. 1997, 92.lpp.

¹⁰⁸ Merkin R. Privity of Contract: The Impact of the Contracts (Right of Third Parties) Act 1999. London and New York: Infroma Law from Routledge, 2013, p.242.

¹⁰⁹ Bailey J. Construction Law, Costs and Contemporary Developments: Drawing the Threads Together: A Festschrift for Lord Justice Jackson. Oxford: Hart Publishing (Bloomsbury Publishing Plc.), 2018, p.193.

Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences problemātiska saistāma ar apstākli, ka deliktu attiecības dažos gadījumos var būt ļoti cieši saistītas ar līgumu attiecībām, un var rasties pat līguma izpildes gaitā,¹¹⁰ tomēr, kā tas aprakstīts šī darba 2.3.apakšnodaļā delikttiesiskās atbildības piemērošanas tiesiskās sekas var būt pat ļoti atšķirīgas no līgumiskās atbildības piemērošanas sekām. Tādēļ tiesām nākas risināt jautājumu – kuru atbildības veidu piemērot, gadījumā, kad vienlaikus ar to pašu darbību ir pārkāpts gan līgums, gan veikts ārpuslīgumisks tiesību aizskārums. Tiesas nevar pieļaut, ka par vienu un to pašu darbību tiek piemērota gan līgumiskā, gan delikttiesiskā atbildība, jo šādā veidā prasītājs “divkārsī” iedzīvotos uz atbildētāja rēķina.¹¹¹

Lietās kurās pastāv līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, prasītājs loģiski būs ieinteresēts atsaukties uz to civiltiesiskās atbildības veidu, kas prasītājs šajā ziņā būs ieinteresēts atsaukties uz to civiltiesiskās atbildības veidu, kas tam dos iespēju pieprasīt lielāku atbildības apmēru, vieglākas iespējas pierādīt prettiesisko rīcību vai labvēlīgāku noilguma termiņu. Proti, prasītājs, ja pastāv tāda iespēja, centīsies pieprasīt sev izdevīgāko atbildības veidu, savukārt atbildētājs centīsies pamatot, kāpēc šis civiltiesiskās atbildības veids nav piemērojams. Tiesām šajā gadījumā ir svarīgs pienākums izvērtēt un motivēt, kurš civiltiesiskās atbildības veids ir piemērojams attiecībā uz konkrēto strīdu.

3.1. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences vēsturiskā attīstība

Pirms līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences izvērtēšanas Latvijas tiesībās, ir nepieciešams aplūkot šo jautājumu no vēsturiskā aspekta. Gadījumos, kad tiek risināts jautājums par tiesību sistēmas struktūru, ir vēlams to aplūkot no vēsturiskā aspekta, lai gūtu plašāku problemātiskā jautājuma kontekstu.¹¹²

Attiecībā uz Latvijas civiltiesību vēsturisko attīstību norādāms, ka 1937.gada Latvijas Republikas Civillikums gandrīz pilnībā atkārtu 1864.gada Baltijas vietējo likumu kopoju

¹¹⁰ Kubilis J. 2017, 13.–14.lpp.

¹¹¹ Skat. Numngern P. 2017, p.60.

¹¹² Jackson R. Concurrent Liability: Where have things gone wrong? Lecture by Lord Justice Jackson to the Technology & Construction Bar Association and the Society of Construction Law on 30th October 2014. Available: <https://pnba.co.uk/concurrent-liability-where-have-things-gone-wrong/> [aplūkots 24.04.2020.]

normas un tā sistemātiku.¹¹³ Savukārt lielākā daļa 1864.gada Baltijas vietējo likumu kopojuma normu tika tieši vai netieši pārņemtas no romiešu tiesībām.¹¹⁴

Romiešu tiesībās tika nošķirtas līgumtiesības no delikttiesībām. Sākotnēji *Gaius* institūcijās tika norādīts, ka saistības var izcelties vai nu no līguma (ex contractu – Latīņu val.), vai no delikta (ex delicto – Latīņu val.). Vēlāk tika norādīts, ka līdzās šiem diviem saistību izcelšanās pamatiem, saistības var izcelties arī no līgumiem līdzīgām (quasi ex contractu) un deliktiem līdzīgām darbībām (quasi ex delicto).¹¹⁵

Ārvalstu juridiskajā literatūrā ir izteikta atziņa, ka Romiešu tiesībās netika atzīta līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu līdzāspastāvēšana (konkurence).¹¹⁶ Autors nevar viennozīmīgi piekrist šādam apgalvojumam. Lai gan Romiešu tiesībās līgumu un deliktu tiesības bija nošķirtas, tomēr tika atzīts, ka noteiktos gadījumos (par vienu un to pašu darbību) kreditoram ir piešķirtas izvēles tiesības celt prasību par līguma pārkāpumu vai ārpuslīgumisku tiesību aizskārumu. Piemēram, ja ārsts neprasmīgi (nolaidīgi) veic operāciju vergam, prasību var celt vai nu uz līguma pamata vai uz Akvīlija likuma pamata (Lex Aquilia – Latīņu val.).¹¹⁷ Šajā ziņā norādāms, ka prasība uz Akvīlija likuma pamata (action legis Aquiliae – Latīņu val) bija vispārīgā deliktu prasība tiesā.¹¹⁸ Ņemot vērā minēto, secināms, ka arī Romiešu tiesībās zināmā mērā tika atzīts, ka līgumiskā un delikttiesiskā atbildība var pastāvēt paralēli, neskatoties uz apstākli, ka starp pusēm ir noslēgts līgums.

Arī 1864.gada Baltijas vietējo likumu kopojumā tika nošķirta līgumiskā atbildība no delikttiesiskās atbildības. Proti, 2908.panta pirmajā daļā ir norādīts, ka “*Prasījumu tiesības tiek nodibinātas vai nu ar tiesisku darījumu, vai ar citas personas neatļautu darbību, vai arī ar zināmu attiecību, kura pēc likuma dod tādas tiesības.*”¹¹⁹ Attiecīgi tiek nošķirtas prasījuma tiesības, kas rodas no tiesiska darījuma, no prasījuma tiesībām, kas rodas no neatļautas darbības. Saistības un prasījumi, kas izriet no neatļautas darbības Baltijas Vietējo Civillikumu kopojumā

¹¹³ Buls L. Vainas nozīme deliktu tiesībās. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 195.lpp. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/2803/Juristu-kraj_72_konf.pdf?sequence=1&isAllowed=y [aplūkots 04.05.2020.].

¹¹⁴ Kalniņš E. Vietējo civillikumu kopojuma “romiešu tiesību daļas” izstrādāšanas metode. Jurista Vārds, 11.11.2014., Nr. 44/45 (846/847).

¹¹⁵ Kalniņš V. Romiešu Civiltiesību pamati. Rīga: Izdevniecība “Zvaigzne”, 1977, 132.lpp.

¹¹⁶ Worthington S., Robertson A., Virgo G. Revolution and Evolution in Private Law. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing (Bloomsbury Publishing Plc), 2018, p.275.

¹¹⁷ Digest, Book 9, titile 2, section 7 § 7. Ulpianus, On the Edict, Book XVIII. Available: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/D9_Scott.htm [aplūkots 24.04.2020.].

¹¹⁸ Kalniņš V. 1977, 160.lpp.

¹¹⁹ Skat. Vietējo Civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III. daļa.). Neoficiāls izdevums. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valters un Rapa, 1928. Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#issue:/g_001_0302014052|issueType:B [aplūkots 03.04.2020.].

galvenokārt tika regulēti 3284.-3304.pantā.¹²⁰ Attiecībā uz atsevišķiem neatļautas darbības veidiem šīs saistības tika regulētas 4552.-4566.pantā.¹²¹ Kā norādīts pirmskara Senāta tiesu praksē (Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta 1919.-1940.gada nolēmumi), Baltijas vietējo likumu kopojuma 3284.pants un turpmākie panti tika attiecināti tieši uz ārpuslīgumiskiem tiesību aizskārumiem.¹²²

Tāpat līgumiskā un delikttiesiskā atbildība tika nošķirta arī Baltijas vietējo likumu kopojuma 3449. un 3450.pantā, nosakot atšķirīgs atbildības apjomu līguma pārkāpumam un ārpuslīgumiskiem tiesību aizskārumiem. Proti, 3449.pants noteic: *“Ja kādam nodarīts zaudējums ar otras personas pretlikumīgu darbību, ārpus līgumiskām attiecībām, tad zaudējuma nodarītājs atbild par visiem zaudējumiem (3437. un 3438. p.).”*¹²³ Savukārt, 3450.panta pirmā daļa noteic: *“Ja atlīdzības pienākums izriet no kādas līgumiskas saistības pārkāpšanas, tad atlīdzības apmēru noteic šā līguma saturs.”*¹²⁴

Pirmskara Senāta tiesu praksē tiek atzīts, ka no procesuālā viedokļa ir pilnībā pieļaujams apvienot vienā un tajā pašā prasībā divas alternatīvas jeb konkurējošas prasības,¹²⁵ tomēr nav atrodami gadījumi, kad tiktu izvērtēta tieši līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence. Tomēr arī pirmskara Senāta tiesu praksē faktiski tika atzīts, ka līguma noslēgšana pati par sevi neizslēdz iespēju piemērot delikttiesisko atbildību. Piemēram, prasījumi saistībā ar nelaimes gadījumu darbā netika izvērtēti kā līgumiskās atbildības prasījumi.¹²⁶ Tāpat ārpuslīgumiskā atbildība ir tikusi piemērota attiecībā uz ārstniecības laikā pieļautajām

¹²⁰ Skat. Vietējo Civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III. daļa.). Neoficiāls izdevums. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valters un Rapa, 1928. Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#issue:/g_001_0302014052|issueType:B [aplūkots 03.04.2020.].

¹²¹ Turpat.

¹²² Senāta Civilā Kasācijas Departamenta spriedumi. “Tieslietu Ministrijas Vēšneša” pielikums 1929.gada 11/12 nmuram, 1925, 274., 301.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spridumi> [aplūkots 24.04.2020.].

¹²³ Skat. Vietējo Civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III. daļa.). Neoficiāls izdevums. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valters un Rapa, 1928, Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#issue:/g_001_0302014052|issueType:B [aplūkots 03.04.2020.].

¹²⁴ Turpat.

¹²⁵ Konradi F., Walter A. Izvilcumi no Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. I. Turpinājums līdz 1926.gada jūlijam un pirmā izlaiduma papildinājums ar alfabētisko rādītāju abām daļām. Rīga: Autoru izdevums, 1926, 33.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spridumi> [aplūkots 14.05.2020.].

¹²⁶ Konradi F., Walter A. Izvilcumi no Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. II. Turpinājums līdz 1927.gada jūlijam ar alfabētisko rādītāju. Otrais izdevums. Rīga: Autoru izdevums, 1932, 32.-33.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spridumi> [aplūkots 14.05.2020.].

kļūdām.¹²⁷ Vienlaikus no minētā nav konstatējams vai pirmskara Senāta tiesu praksē tiek atzīts, ka prasītājam ir tiesības izvēlēties starp līgumiskās un delikttiesiskās atbildības piemērošanu. Tāpat no pirmskara Senāta tiesu prakses nav konstatējams pēc kādiem principiem tiek nošķirta līgumiskā un delikttiesiskā atbildība, ja aizskārums brīdī starp pusēm pastāv līgumiskas attiecības.

Ņemot vērā iepriekš minēto secināms, ka gan Romiešu tiesībās, gan Baltijas vietējo likumu kopojumā tika stingri nošķirta līgumiskā un delikttiesiskā atbildība. Tomēr gan Romiešu tiesībās, gan pirmskara Senāta tiesu praksē, noteiktos gadījumos tika pieļauts prasītājam pieprasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību arī par līguma izpildes ietvaros izdarītu tiesību aizskārums.

3.2. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences tipiskie gadījumi ārvalstīs un Latvijā

Kā jau tika secināts iepriekš, deliktu attiecības dažos gadījumos var būt ļoti cieši saistītas ar līgumu attiecībām, un var rasties pat līguma izpildes gaitā. Tomēr ne Latvijas juridiskajā literatūrā, ne tiesu praksē nav aprakstīts, kādos gadījumos prasījumu konkurence var rasties. Šīs nodaļas ietvaros Autors sniegs ieskatu par tipiskām situācijām, kad var rasties līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence.

Kā tas norādīts Eiropas Savienības Komisijai sagatavotajā salīdzinošajā pētījumā par līgumtiesību, delikttiesību un īpašuma tiesību mijiedarbību Eiropā, līgumtiesības un delikttiesības ir praktiski ir pilnībā nošķirtas vienīgi gadījumos, kad cietušajam nav bijušas jebkādas tiesiskās saiknes ar aizskārēju.¹²⁸ Tipisks, piemērs šādai situācijai ir ceļu satiksmes negadījums. Šajā gadījumā nerodas problēmas ar līgumtiesību un delikttiesību nošķiršanu, jo šajā gadījumā starp pusēm nav līgumtiesisku attiecību.¹²⁹ Problēmas nošķirt līgumisko un delikttiesisko atbildību loģiski nerodas arī gadījumā, kad starp pusēm pastāv līgumiskas attiecības, bet nodarītais aizskārums neveido līguma pārkāpumu. Piemēram, kādā svētdienas

¹²⁷Konradi F., Walter A. Izvilumi no Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. XI. Turpinājums ar alfabētisko rādītāju, rādītāju pievestiem spriedumiem un likumu. [b.v]: Izdevniecība "Grāmatrūpnieks" 1935./1936., 525.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spridumi> [aplūkots 14.05.2020.].

¹²⁸ Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.

¹²⁹ Turpat.

pēcpusdienā notiek ceļu satiksmes negadījums, un izrādās, ka kaitējumu, neuzmanīgi vadot transportlīdzekli, ir nodarījis cietušā darbinieks.¹³⁰

Tāpat problēmas nošķirt līgumisko un delikttiesisko atbildību nerodas gadījumos, kad starp pusēm pastāv līgumiskas attiecības, bet pats pārkāpums pēc sava rakstura nav tāds, kas varētu tikt atzīts par deliktu.¹³¹ Piemēram, līguma vienkārša nepildīšana.¹³² Kopējā modeļi (Draft common frame of reference – Angļu val.) norādīts, ka līguma pienākuma nepildīšana piegādāt preces noteiktajā laikā vai kvalitātē neveido juridiski nozīmīgu kaitējumu (atbilstoši Kopējā modeļa VI.–2:101 pantam), lai par to piemērotu delikttiesisko atbildību.¹³³ Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence nerodas arī gadījumos, kad viena līguma puse reaģē uz līguma pārkāpumu ar tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas nav pazīstami deliktu tiesībās, piemēram, ceļot prasību par līguma izpildi, līguma atcelšanu vai cenas samazinājumu.¹³⁴

Prasījumu konkurence nerodas arī gadījumos, ja nomātā lieta nolietojas, atbilstoši nomas līguma noteikumiem. Minētais pamatojams ar apstākli, ka šajā gadījumā lieta ir nolietojusies ar iznomātāja piekrišanu, tādēļ nav konstatējama ne līguma neizpilde, ne īpašuma tiesību aizskaršana, kas varētu dot pamatu delikttiesiskajai atbildībai.¹³⁵

¹³⁰ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3011. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

¹³¹ Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.;

Skat arī. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3009. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

¹³² Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.

¹³³ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3009. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

Kopējā modeļi delikttiesiskā atbildība var tikt piemērota vienīgi par juridiski nozīmīgu kaitējumu. Juridiski nozīmīgs kaitējums ir definēts Kopējā modeļa VI.–2:101 grāmatā. Viens no kritērijiem, lai zaudējumu vai nemantisku kaitējumu atzītu par juridiski nozīmīgu, ir tas, vai šajā gadījumā būtu taisnīgi un saprātīgi piešķirt tiesības uz šāda kaitējuma atlīdzināšanu vai novēršanu. Bet šis nav vienīgais kritērijs, kas raksturo juridiski nozīmīgu kaitējumu.

Skat. Turpat, p.3030. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

Salīdzinoši norādāms, ka Latvijas tiesu praksē, priekšnoteikums kompensācijas saņemšanai par nemantisku kaitējumu ir juridiski nozīmīgs (būtisks) kaitējums. Skat. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās. Tiesu prakses apkopojums. Rīga, 2014, 29.lpp.

¹³⁴ Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.

¹³⁵ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3009-3010. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

Liela daļa no līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences situācijām ir gadījumi, kad radīts miesas bojājums vai kaitējums veselībai kā arī īpašuma tiesību pārkāpumi (it īpaši īpašuma bojājums), ko parādnieks nodara otram līdzējam.¹³⁶ Proti, līguma neatbilstošas izpildes rezultātā var rasties miesas bojājums, kaitējums veselībai vai īpašumam. Savukārt veselība un īpašums parasti ir tiesiski labumi, kurus aizsargā arī deliktu tiesības.¹³⁷

Šajā ziņā norādāms, ka ir dažādu viedu līgumi, kuru mērķis ir tostarp uzlabot vai aizsargāt otra līdzēja veselības stāvokli, vai aizsargāt otra līdzēja īpašumu. Piemēram, ārstniecības līgumi, apsardzes līgumi, darba līgumi, glabājuma līgumi, remontdarbu līgumi. Minēto zināmā mērā varētu attiecināt arī uz personu pārvadājumu līgumiem. Ja šādu līgumu izpildes ietvaros aiz neuzmanības tiek izdarīts līguma pārkāpums, tad parasti šāds pārkāpums pirmsšķietami dod tiesības pieprasīt arī pārkāpēja delikttiesisko atbildību.¹³⁸

Prasījumu konkurence var rasties arī saistībā ar t.s. "līguma blakus pienākumiem" (collateral contractual duties – Angļu val.). Lielā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību sistēmās ir atzīts, ka līguma noslēgšana vienlaikus rada no pašā līguma noteiktajiem pienākumiem neatkarīgu pienākumu īstenot pienācīgu rūpību attiecībā uz otra līdzēja tiesībām, tiesiski aizsargājamiem objektiem un interesēm. Jo plašāk konkrētās valsts tiesību sistēmā ir noteikti šādi, no līgumā noteiktajiem pienākumiem neatkarīgi līguma blakus (rūpības) pienākumi, kas vērsti uz otra līdzēja interešu aizsardzību, jo lielāks uzsvars tiek likts uz līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences noteikumiem.¹³⁹

Piemēram, Itālijas Civilkodeksa 2087.pants noteic pienākumu darba devējam nodrošināt visu drošības pasākumus, lai aizsargātu darbinieka fizisko un morālo neaizskaramību. Ja šis pienākums tiek pārkāpts, tad pārkāpējam iestājas līgumiskā atbildība. Tomēr, tajā pašā laikā par šī pienākuma pārkāpumu iestājas arī delikttiesiskā atbildība atbilstoši Itālijas Civilkodeksa 2043.pantam. Attiecīgi darbinieks var saņemt kompensāciju pamatojoties uz jebkuru no šiem abiem atbildības režīmiem.¹⁴⁰ Līdzīga pieeja ir atzīta arī anglo-sakšu tiesībās, norādot, ka delikttiesiskā atbildība var rasties profesionālo pakalpojumu sniedzējiem (piemēram,

¹³⁶ Christian von Bar., Drobniņ U. 2004, p.189.

¹³⁷ Skat. Ruben De Graaff. Concurrent Claims in Contract and Tort: A Comparative Perspective. European Review of Private Law 4-2017. Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2017, p.703. Available: https://www.researchgate.net/publication/319701592_Concurrent_Claims_in_Contract_and_Tort_A_Comparative_Perspective [aplūkots 07.05.2020].

¹³⁸ Christian von Bar., Drobniņ U. 2004, p.189.

¹³⁹ Turpat, p.191.

¹⁴⁰ Turpat, p.192.

baņķieriem, advokātiem, mērnikiem, grāmatvežiem un apdrošināšanas brokeriem),¹⁴¹ kuriem neatkarīgi no līguma ir ārpuslīgumisks pienākums izpildīt pakalpojumu ar pienācīgu rūpību.¹⁴²

Autors uzskata, ka šajā apakšnodaļā minētie prasījumu konkurences tipiskie gadījumi ir attiecināmi arī uz Latvijas tiesībām. Pirmkārt, līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence būtu attiecināma uz gadījumiem, kad līguma neatbilstošas izpildes rezultātā rodas miesas bojājums, kaitējums veselībai vai īpašumam (piemēram, ja tiek iznīcināta vai bojāta manta),¹⁴³ kā arī gadījumos, kad prettiesiska rīcība izpaužas, kā brīvības, dzimumneaizskaramības, goda un cieņas, privātuma, kā arī citu personības tiesību aizskārums. Šajā ziņā Latvijas Republikas tiesību doktrīnā un tiesu praksē tiek atzīts, ka, delikttiesiskā atbildība var tikt piemērota saistībā darbā notikušiem nelaimes gadījumiem (darba līgums),¹⁴⁴ bīstamas preces pārdošanu (pirkuma līgums),¹⁴⁵ vai ārstniecības laikā nodarītu kaitējumu (ārstniecības līgums/uzņēmuma līgums).¹⁴⁶

Autora ieskatā minētos līgumu veidus varētu papildināt, piemēram, ar personu pārvadājuma līgumu, kura neatbilstošas izpildes rezultātā nodarīts miesas bojājums līgumpartnerim, apsardzes līgumu, kura neatbilstoša izpilde veicinājusi kaitējumu apsargātajam īpašumam vai personām, glabājuma līgumu un remontdarbu līgumu.¹⁴⁷ Šāda pieeja ir atzīta, piemēram, Vācijas tiesībās. Proti, gadījumā, ja aizskārējs pārkāpj ne tikai līgumu, bet arī Vācijas Civilt kodeksa 823.pagrāfa pirmajā daļā noteiktās tiesības¹⁴⁸, vai arī tiesiski aizsargātus objektus (it īpaši, ja nodarīts fizisks kaitējums vai kaitējums īpašumam), cietušajam vispārīgi tiek piešķirtas tiesības prasīt gan līgumisko, gan delikttiesisko atbildību.¹⁴⁹

¹⁴¹ Merkin R. 2013, p.242.

¹⁴² Bailey J. 2018, p.193.

¹⁴³ Skat. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3009-3010. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

¹⁴⁴ Torgāns K. 2018, 464.-465.lpp.;

Skat. arī. Rīgas apgabaltiesas 03.02.2016. spriedums lietā Nr.C33242314, 1.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/345258.pdf> [aplūkots 18.04.2020.]

¹⁴⁵ Torgāns K. 2018, 464.-465.lpp.;

Skat. arī. Latgales apgabaltiesas 24.04.2017. spriedums lietā Nr.C39074309, 5.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/320669.pdf> [aplūkots 19.04.2020.]

¹⁴⁶ Torgāns K. 2018, 464.-465.lpp.;

Skat. arī. Mazure L. 2019, 156.lpp.

Skat. arī. Vidzemes apgabaltiesas 27.12.2013. spriedums lietā Nr.C38042610, 10.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/148206.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].

¹⁴⁷ Skat. sal. Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.

¹⁴⁸ Vācijas civilt kodeksa 823.pagrāfa pirmajā daļā ir noteikts, ka personai, kas tīši vai aiz neuzmanības prettiesiski nodara kaitējumu dzīvībai, ķermenim, veselībai, brīvībai, īpašumam, vai citai personas tiesībai, ir pienākums kompensēt otrai pusei nodarīto kaitējumu.

German Civil Code [Vācijas Civilt kodekss]. Pieejams: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/ [aplūkots 24.04.2020.]

¹⁴⁹ Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.201.

Otrkārt, līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence Latvijas tiesībās varētu tikt attiecināta uz gadījumiem, kad līguma noslēgšana vienlaikus rada no pašā līguma noteiktajiem pienākumiem neatkarīgu pienākumu īstenot pienācīgu rūpību attiecībā uz otra līdzēja tiesībām, tiesiski aizsargājamiem objektiem un interesēm.¹⁵⁰ Šajā ziņā varētu argumentēt, ka šāds pienākums ir noteikts arī Civillikumā. Proti, Civillikuma 1.pants noteic, ka “*Tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības*”. Šajā pantā nostiprināts t.s. “labas ticības princips” atbilstoši kuram, katram savas tiesības jāīsteno un subjektīvie pienākumi jāpilda, ievērojot citu personu pamatotās intereses.¹⁵¹ Saskaņā ar labas ticības principu pusēm ir jādara viss nepieciešamais, lai nodrošinātu līguma saprātīgu izpildi un aizsargātu otru pusi no iespējamajiem zaudējumiem.¹⁵²

Minētais pienākums faktiski ir jāievēro ikviena līguma izpildes ietvaros, neatkarīgi no līguma satura. Tomēr Autora ieskatā nebūtu pieļaujams patvaļīgi atsaukties uz Civillikuma 1.pantu, lai piemērotu delikttiesisko atbildību līguma pārkāpuma gadījumā. Līdzīgi kā tas noteikts anglo-sakšu tiesībās, Autors ieteic līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci, pamatojoties uz rūpības pienākuma pārkāpumu, attiecināt tieši uz gadījumiem, kad aizskārējs ir profesionālo pakalpojumu sniedzējs,¹⁵³ kuram neatkarīgi no neatkarīgi no līguma ir ārpuslīgumisks pienākums izpildīt pakalpojumu ar pienācīgu rūpību.¹⁵⁴

Šādi profesionālo pakalpojumu sniedzēji ir, piemēram, būvniecībā iesaistītie sertificētie speciālisti (būvniecības procesa dalībnieki), kuri neatkarīgi no noslēgtā līguma ir atbildīgi, lai uzbūvētais objekts būtu drošs, stabils un stiprs, lai tas var kalpot cilvēkiem, neapdraudot to veselību un dzīvību;¹⁵⁵ vai advokāti, kuru darbībai pastāvīgi ir nepieciešama noteikta rūpības pakāpe, zināšanas tiesību jomā,¹⁵⁶ un kuru kvalifikācija un spēja nodrošināt juridisko palīdzību ir prezumējama.¹⁵⁷ Minētā pieeja tiek atzīta par Francijā, kur vispārīgi tiek noliegta delikttiesiskās atbildības piemērošana, ja starp pusēm pastāv līgumiskas attiecības. Kā tas norādīts juridiskajā literatūrā, ja profesionālo pakalpojumu sniedzējs (piemēram, advokāts, ārsts, arhitekts) pārkāpj savus profesionālos pienākumus (obligations professionnelles – Francū

¹⁵⁰ Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.191.

¹⁵¹ Senāta 17.12.2019. spriedums lietā Nr.SK-C-259/2019, 7.1.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/397792.pdf> [aplūkots 20.04.2020.]

¹⁵² Balodis K. 2007, 145.lpp;

¹⁵³ Merkin R. 2013, p.242.

¹⁵⁴ Bailey J. 2018, p.193.

¹⁵⁵ Augstākās tiesas 21.12.2017. spriedums lietā Nr.SKA-1104/2017, 14., 15., 17.punkts. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/339085.pdf> [aplūkots 16.05.2020.].

¹⁵⁶ Ģenerālvokātes Kristīnes Štiksas-Haklas [Christine Stix-Hackl] secinājumi, sniegti 2006.gada 11.maijā, lietā Nr.C-193/05, Eiropas Kopienų Komisija pret Luksemburgas Lielhercogisti, 98.punkts.

¹⁵⁷ Satversmes tiesas 07.02.2014. spriedums lietā Nr.2013-04-01, 19.4.p. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2013-04-01_Spriedums.pdf [aplūkots 14.05.2020.].

val.) jeb profesionālo rūpības pienākumu, tad viņam iestājas gan līgumiskā, gan delikttiesiskā atbildība.¹⁵⁸

Ņemot vērā iepriekš minēto secināms, ka līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence rodas tikai noteiktos gadījumos, kad abi tiesību institūti pārklājas. Ņemot vērā, līgumiskās un delikttiesiskās atbildības piemērošanas sekas par vienu un to pašu prettiesisko rīcību var būt krasi atšķirīgas, katrā tiesību sistēmā ir nepieciešams noteikt, vai kāds no abiem atbildības režīmiem ir prioritārs šādā situācijā, un ja šāda veida prioritāte ir noteikta – kuram atbildības režīmam dodama prioritāte prasījumu konkurences apstākļos.¹⁵⁹

3.3. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences atrisināšana

Šajā apakšnodaļā Autors aplūkos kā jautājums par līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci tiek risināts ārvalstu praksē, un sniegs pamatotu viedokli vai šāds risinājums būtu pieļaujams arī Latvijas tiesību sistēmā.

Autors uzsver, ka tā ir katras valsts likumdevēja brīva izvēle – pieļaut vai aizliegt līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci, vai noteikt konkrēta civiltiesiskās atbildības veida prioritāti. Eiropas Savienības dalībvalstīs, kurās tiek atzīta līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, pamatā prioritāte tiek piešķirta tieši līgumtiesībām.¹⁶⁰ Kopējā modeli norādīts, ka tiesību normās, kas regulē līgumu tiesības, atbilstoši to mērķim, var būt noteikta prioritāte pār delikttiesībām prasījumu konkurences gadījumā. Šāda prioritāte var būt noteikta gadījumos, kad delikttiesību normu piemērošana prasījumu konkurences gadījumā atņemtu ietekmi līgumu tiesību normām. Līgumu tiesību normām šajā gadījumā prioritāte ir tiktāl, ciktāl līgumu tiesību normās tas ir noteikts – vai nu tieši, vai arī ja tas izriet no apstākļiem (t.sk. šīs normas būtības). Savukārt, ja līgumtiesību normas nepiešķir šādu prioritāti, piemērojams prasījumu brīvas konkurences princips.¹⁶¹

Kā piemēru netieši noteiktai prioritātei var minēt gadījumu, kad starp nomnieku un iznomātāju pastāv strīds par nomātās lietas pārmērīgu nolietošānu, un ārpuslīgumiskās atbildības konstatēšanai (par īpašuma bojāšanu) pietiek ar vieglas neuzmanības konstatēšanu,

¹⁵⁸ Jackson R. 2014.

¹⁵⁹ Christian von Bar., Drobniņ U. 2004, p.190.

¹⁶⁰ Turpat, p.189.

¹⁶¹ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3011. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

savukārt līgumiskajai atbildībai nepieciešama augstāka nomnieka vainas pakāpe. Kopējā modelī norādīts, ka šādos gadījumos nomas līgumu regulējošajām tiesību normām prioritāte pār delikttiesisko atbildību. Pretējā gadījumā šīs normas nesasniedztu to mērķi – aizsargāt nomnieku no atbildības gadījumos, kad tā ir izslēgta ar likumā stingri paredzētiem noteikumiem.¹⁶²

Autors piekrīt šādi pieejai attiecībā uz līgumtiesisko prasījumu prioritāti prasījumu konkurences gadījumos. Arī Latvijas Republikas Civillikumā ir vairākas līgumtiesības regulējošas normas, kuru mērķis netieši ir izslēgt delikttiesiskās atbildības piemērošanu. Piemēram, Civillikuma 1664.panta pirmā daļa noteic, ka: “Ja nokavējis kreditors, tad risks par priekšmeta nejaušu bojā eju (1661.p.) pāriet uz viņu, bet parādnieks atbild tikai par to zaudējumu, ko viņš pats nodarījis ļaunprātīgi vai aizrupjas neuzmanības”. Šādā gadījumā, būtu absurdi pieļaut delikttiesisko atbildību, lai uzliktu par pienākumu parādniekam atbildēt arī par vieglu neuzmanību (*skat.* Civillikuma 1784.pantu).

Tāda paša veida normas ir arī noteiktas atsevišķiem līguma veidiem. Piemēram, atbilstoši Civillikuma 1917.panta otrajai daļai, dāvinātājs par trūkumiem vai attiesājumu atbild tikai tad, ja viņš to uzņēmis vai arī pielaidis ļaunprātību vai rupju neuzmanību. Attiecībā uz patapinājuma līgumu, ja darījuma mērķis ir vienīgi patapinātāja labums, tad patapinājuma ņēmējs atbild tikai par ļaunu nolūku vai rupju neuzmanību (*skat.* Civillikuma 1957.pantu). Savukārt bezatlīdzības glabājumā, glabātājs atbild tikai par ļaunprātību vai rupju neuzmanību (*skat.* Civillikuma 1972.panta otro daļu). Autors uzskata, ka, gadījumā ja tiek pieļauta līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, līgumtiesību normas, kas nosaka specifisku vainas pakāpi tiesību pārkāpuma gadījumā, būtu uzskatāmas par speciālajām tiesību normām salīdzinot ar Civillikuma 1784.pantu. Attiecīgi Civillikuma 1784.pants nebūtu piemērojams, jo šīs normas piemērošanu pilnībā izslēdz speciālā tiesību norma (*skat.* Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9.panta sestās daļas 2.punktu). Vienlaikus šāda pieeja neierobežo cietušā tiesības pieprasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību par ļaunā nolūkā izdarītu kaitējumu, ja aizskārējs izmanto līguma esamību, lai apzināti nodarītu kaitējumu.

Kopējā modelī norādīts, ka līgumtiesību prioritāte var izpausties arī zaudējumu paredzamības kontekstā. Piemēram, līgumtiesības regulējoša tiesību norma noteic, ka parādnieks atbild tikai par tādiem zaudējumiem, kurus viņš paredzēja vai kurus viņam vajadzēja saprātīgi paredzēt darījuma noslēgšanas laikā kā neizpildīšanas sagaidāmās sekas, izņemot, ja

¹⁶² Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3009-3010. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

neizpildīšana notikusi ļauna nolūka vai rupjas neuzmanības dēļ. Ja tiek nodarīts kaitējums, kuru persona neparedzēja un nevarēja saprātīgi paredzēt darījuma noslēgšanas laikā kā neizpildīšanas sagaidāmās sekas, tad šādos apstākļos nebūtu pieļaujams pieprasīt arī aizskārēja delikttiesisko atbildību, jo delikttiesiskās atbildības pieprasīšana faktiski atceltu šīs līgumtiesību normas atbildības ierobežošanas funkciju.¹⁶³ Proti, delikttiesiskās atbildības pieprasīšana nonāktu tiešā pretrunā ar minētās līgumtiesību normas mērķi.

Līdzīga pieeja ir atzīta arī anglo-sakšu tiesībās. Piemēram, 2015.gada 11.novembra spriedumā lietā *Wellesley Partners LLP v Withers LLP* Anglijas un Velsas apelācijas instances tiesa atzina, ka pusēm ir gan līgumisks, gan ārpuslīgumisks pienākums ievērot pienācīgu rūpību. Tomēr, ja šis pienākums ir pārkāpts, tad, lai noteiktu atlīdzināmos zaudējumus, tiek piemērots līgumtiesībās pazīstamais zaudējumu attālinātības tests¹⁶⁴ (*test of remoteness* – Angļu valodā), nevis delikttiesībās pastāvošais zaudējumu attālinātības tests. Pamats šādai pieejai ir tas, ka pusēm līguma noslēgšanas laikā bija iespēja pievērst uzmanību īpašiem apstākļiem jau līguma noslēgšanas laikā. Proti pusēm pastāv iespēja vienoties par kāda veida zaudējumiem būs atbildīga otra puse. Puses, noslēdzot līgumu, ir pieņēmušas, ka atbildība būs ierobežota ar tādiem zaudējumiem, kurus tās varēja saprātīgi paredzēt līguma noslēgšanas laikā. Šajā ziņā nebūtu pieļaujams, ka ārpuslīgumisks pienākums varētu izjaukt šo vienošanos, it īpaši ņemot vērā, ka ārpuslīgumiskais pienākums izriet no tā paša pienākumu ievērot pienācīgu rūpību, kas pastāv līgumtiesībās.¹⁶⁵

Autors vispārīgi piekrīt šādai pieejai zaudējumu paredzamības kontekstā, tomēr šajā ziņā ir svarīgi uzsvērt izņēmumu, ka šis noteikums neierobežo aizskārēja pienākumu atbildēt par ļaunā nolūkā izdarītu kaitējumu. Pretējā gadījumā varētu rasties nepieļaujama situācija, ka aizskārējs izmantotu līguma noslēgšanu, lai izvairītos no atbildības par apzināti nodarītu kaitējumu, pamatojoties uz līgumtiesībās salīdzinoši šaurāko zaudējumu paredzamības testu.

Līgumtiesību prioritāte var tikt noteikta arī pušu vienošanās ceļā. Proti, atbilstoši privātautonomijas principam, pusēm ir tiesības brīvi noteikt līguma saturu, tai skaitā, ierobežot savu atbildību vai tās apmēru.¹⁶⁶ Šādi ierobežojumi būs spēkā ciktāl to neierobežo likuma

¹⁶³ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3011. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

¹⁶⁴ Skat. Sal. Civillikuma 1779.¹ pantu.

¹⁶⁵ England and Wales Court of Appeal (Civil Division) Judgment of 11 November 2015 in *Wellesley Partners LLP v Withers LLP* [2015] EWCA Civ 1146; [2016] Ch 529, paragraph 80. Available: <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff7b560d03e7f57eb166e> [aplūkots 05.05.2020.].

¹⁶⁶ Senāta 12.03.2020. spriedums lietā Nr.SK-189/2020, 6.4.p. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/6180> [aplūkots 18.04.2020.].

imperatīvās normas.¹⁶⁷ Delikttiesisko atbildību ierobežojošas klauzulas var būt tieši izteiktas līgumā vai arī netieši izrietēt no līguma satura. Piemēram, var pieņemt, ka puses parasti ir vēlējušās, lai ar delikttiesisko atbildību nebūtu noteikts augstāks līguma izpildes standarts (standard of performance – Angļu val.), nekā tas izriet no paša līguma noteikumiem.¹⁶⁸ Šajā ziņā gan jāatzīmē, ka līguma noslēgšana pati par sevi nedod pamatu apgalvojumam, ka puses netieši būtu vēlējušās izslēgt delikttiesisko atbildību.¹⁶⁹ Ja līgumā ir ierobežota atbildība, būtu nepamatoti pieļaut līdzējiem izvairīties no atbildību izslēdzošās klauzulas ceļot nevis līgumtiesisku, bet gan delikttiesisku prasījumu prasījumu.¹⁷⁰ Pastāv arī viedoklis, ka puses var atsevišķi ierobežot savu delikttiesisko atbildību, līguma noteikumos paredzot, ka pušu tiesiskās attiecības un civiltiesisko atbildību no līguma noslēgšanas brīža strikti regulē vienīgi konkrētā līguma noteikumi.¹⁷¹ un Vienlaikus tiek atzīts, ka puse nevar atbrīvot sevi no atbildības par kaitējumu, ko tā izraisa tīši vai neapdomīgi (recklessly – Angļu val.).¹⁷² Līdzīgu noteikumu paredz arī Civillikuma 1643.panta pirmais teikums: “Vienošanās par to, lai ar ļaunā nolūkā izdarītu darbību nodarīts zaudējums nebūtu jāatlīdzina, nav spēkā”.

Angļu-sakšu tiesībās ir arī izteikts viedoklis, ka no delikttiesībām izrietošais rūpības pienākums nedrīkst būt plašāks par līgumā skaidri noteiktajiem pienākumiem.¹⁷³ Autors uzskata, ka šāds viedoklis ir pamatots. Piemēram, varētu iztēloties situāciju, ka persona A nodod personai B glabājumā zāles plāvēju. Glabājuma līgumā ir noteikts, ka zāles plāvējs tiek glabāts koka šķūnī, kam nav uzstādīts zibensnovēdējs. Tāpat glabājuma līgumā noteikts, ka personai B nav pienākuma nodrošināt šķūņa uzraudzību vai apsardzību, bet gan 2 reizes dienā ir jāpārbauda zāles plāvēja stāvoklis.

Gadījumā, ja šķūnī iespertu zibens, kā rezultātā šķūnis (t.sk. zāles plāvējs) sadegtu, tad A visticamāk nevarētu pieprasīt B līgumisko atbildību, jo nebūtu konstatējama B neuzmanība. Proti, līgumā tika skaidri noteikti B pienākumi, attiecībā uz mantas glabāšanu, kurus tas izpildīja. Šajā ziņā būtu absurdi uzskatīt, ka B ir piemērojama delikttiesiskā atbildība, jo tas, glabājot A zāles plāvēju, nav ievērojis no pašā līguma noteiktajiem pienākumiem neatkarīgu

¹⁶⁷ Augstākās tiesas 20.09.2016. spriedums lietā Nr.SK-121/2016, 8.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/281404.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].

¹⁶⁸ Burrows A. 1998, p.21.;

¹⁶⁹ Turpat, p.21.;

Pastāv arī viedoklis, ka atbildību ierobežojošām normām jābūt tieši (expressly – Angļu val.) noteiktām līgumā. Skat. GOH Y., YIP M. Concurrent liability in tort and contract.. Torts Law Journal. 24, 148-172. Research Collection School Of Law. Singapore Management University, 2017, p.10. Available: https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=4358&context=sol_research [aplūkots 07.05.2020].

¹⁷⁰ Numngern P. 2017, p.160.

¹⁷¹ GOH Y., YIP M., 2017, p.9.

¹⁷² Numngern P. 2017, p.160.

¹⁷³ Turpat, p.92.

pienākumu ārpuslīgumisku īstenot pienācīgu rūpību attiecībā uz otra līdzēja īpašuma saglabāšanu. Konkrētajā gadījumā B rūpības pienākuma apjomu skaidri noteica līguma saturs.¹⁷⁴

Autors uzskata, ka līguma neizpildes gadījumos, lai cietušajam būtu tiesības prasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību, būtu jāizvērtē noslēgtā līguma tvērums. Šajā ziņā var piekrist juridiskajā literatūrā paustajam uzskatam, ka prasījumu konkurences gadījumā liela nozīme ir noslēgtās vienošanās tvērumam un nodoma līgumiski saistīties esamībai.¹⁷⁵ Proti, ja no līguma satura iespējams secināt, tā mērķis ir bijis līgumiski regulēt līdzēju atbildību tostarp konkrētā tiesību aizskāruma gadījumā, tad tas ietilpst noslēgtās vienošanās tvērumā, un šajā gadījumā nebūtu pamata piemērot aizskārēja delikttiesisko atbildību. Savukārt, ja pārkāpums ir tāds, kas acīmredzami neietilpst līguma tvērumā, cietušajam būtu tiesības prasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību.

Neatkarīgi no līgumu tiesībām piešķirtās prioritātes, ASV tiesībās pastāv princips, ka delikttiesiskā atbildība var būt piemērojama par ļaunprātīgu līguma pārkāpumu. Minētais princips, ASV šobrīd tiek piemērots vienīgi attiecībā uz apdrošināšanas līgumiem.¹⁷⁶ Tomēr juridiskajā literatūrā ir izteikts viedoklis, ka minēto principu būtu vēlams attiecināt arī uz citiem līgumu veidiem.¹⁷⁷

Autors piekrīt šādai pieejai. Lai gan ikvienai tiesību sistēmai būtu vēlams veicināt personu uzticēšanos līgumu saistošajam spēkam, un līdzējiem privātautonomijas principa ietvaros ir tiesības vienoties par savām tiesībām un pienākumiem, ierobežot savu atbildību vai pašas saistības termiņu, nebūtu pieļaujams, ka līdzēji varētu ļaunprātīgi izmantot līguma noslēgšanu, lai apzināti nodarītu kaitējumu otram līdzējam. Šādos gadījumos Autors nesaskata racionālu iemeslu, lai persona, kura ir līgumiskās attiecībās ar tiesību aizskārēju nostādīta būtu neizdevīgākā situācijā nekā persona, kurai apzināta tiesību aizskāruma brīdī nepastāv relatīvas tiesiskas attiecības ar pārkāpēju.

Attiecīgi, ja viens līdzējs apzināti izdara kaitējumu otram līdzējam, tad prasītājam būtu piešķiramas tiesības prasīt arī aizskārēja delikttiesisko atbildību neatkarīgi no līgumtiesības regulējošajām tiesību normām, līgumā noteiktajām tiesībām un pienākumiem, līgumā un likumā noteiktajiem līgumiskās atbildības ierobežojumiem. Vienlaikus Autors uzskata, ka šo

¹⁷⁴ Šajā gadījumā faktiski varētu piemērot arī Civillikuma 1636.pantu. Tomēr, Autora ieskatā, aizskārēja delikttiesiskā atbildība konkrētajā gadījumā nebūtu pieļaujama, neatkarīgi no Civillikuma 1636.panta piemērošanas.

¹⁷⁵ Kubilis J. 2017, 13.–14.lpp.

¹⁷⁶ Numngern P. 2017, p.72.

¹⁷⁷ Turpat, p.113.

principu nebūtu vēlams attiecināt uz ikvienu tiesību aizskārumu (piemēram, ja nomnieks, kuram ir radušās finanšu, termiņā nesamaksā nomas maksu), bet gan tikai tādu aizskārumu, kas pēc savas būtības veido līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci, piemēram, miesas bojājums, īpašuma (mantas) bojājums, kaitējums veselībai, goda un cieņas aizskārumi utt.

Ņemot vērā iepriekš minēto secināms, ka līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences gadījumā pamatā prioritāte tiek piešķirta tieši līgumtiesībām. Šī prioritāte faktiski izpaužas trīs veidos. Pirmkārt, delikttiesību normu piemērošana prasījumu konkurences gadījumā nav pieļaujama, ja tas tieši vai netieši izriet no līgumtiesības regulējošām tiesību normām.¹⁷⁸ Otrkārt, līgumtiesību prioritāte var tikt noteikta arī pušu vienošanās ceļā, ja puses līgumā ir tieši ierobežojušas savu līgumisko atbildību vai arī, ja šāds ierobežojums netieši izriet no līguma satura.¹⁷⁹ Šādā gadījumā līgumiskās atbildības ierobežojums vienlīdz ierobežos ne tikai līgumiskās, bet arī delikttiesiskās atbildības apmēru (ciktāl šāda ierobežojuma noteikšana nebūs pretrunā ar likuma imperatīvajām normām).¹⁸⁰ Papildus iepriekš minētajam, puses līgumā var atsevišķi izslēgt tieši delikttiesiskās atbildības piemērošanu.¹⁸¹ Treškārt, no delikttiesībām izrietošais rūpības un līguma izpildes standarts nedrīkst būt plašāks par līgumā skaidri noteiktajiem pienākumiem (ja līgumā ir skaidri noteikti otras puses pienākumi no kuriem vai secināt konkrētajā gadījumā piemērojamo rūpības standartu).¹⁸²

Autors uzskata, ka prioritātes piešķiršana līgumiskajai atbildībai prasījumu konkurences gadījumos, ja šāda prioritāte izriet tieši no paša līguma satura vai līgumtiesības regulējošajām tiesību normām būtu arī Latvijas tiesību sistēmai atbilstoša pieeja prasījumu konkurences risināšanai. Lai gan šāda pieeja noteiktos gadījumos var ierobežot civiltiesiskās atbildības galveno mērķi – atjaunot pēc iespējas tādu kreditora stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja neatļauta darbība nebūtu notikusi,¹⁸³ Autors uzskata, šāds ierobežojums ir attaisnojams, lai aizsargātu ikvienas personas uzticēšanos līguma saistošajam spēkam, veicinātu civiltiesisko apgrozību un tiesisko noteiktību.

¹⁷⁸ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3011. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

¹⁷⁹ Skat. piem. Burrows A. 1998, p.21.;

¹⁸⁰ Skat. piem. Numngern P. 2017, p.160.

¹⁸¹ GOH Y., YIP M. 2017, p.9.

¹⁸² Numngern P. 2017, p.92.

Skat. arī. Burrows A. 1998, p.21.;

¹⁸³ Skat. Torgāns K. 2018, 155.-156.lpp;

Tomēr, neatkarīgi no līgumu tiesībām piešķirtās prioritātes, gan līgumiskā, gan delikttiesiskā atbildība Autora ieskatā būtu piemērojama par ļaunprātīgu līguma pārkāpumu¹⁸⁴, kas vienlaikus izpaužas kā mantas iznīcināšana vai bojāšana, personas dzīvības, veselības, brīvības, dzimumneaizskaramības, goda un cieņas, privātuma, kā arī citu personības tiesību aizskārums. Autora ieskatā nebūtu pieļaujams, ka persona, kas apzināti nodarīta kaitējumu otram līdzējam, līgumtiesības regulējošo tiesību normu dēļ tiktu nostādīta labvēlīgākā situācijā nekā gadījumā, ja starp pusēm nepastāvētu līgumiskas attiecības. Šādos gadījumos aizskārējām (ja prasītājs celtu prasību par delikttiesisko atbildību) būtu jāsamierinās ar sekām, kas rodas ārpuslīgumiska tiesību aizskāruma gadījumā, piemēram, pienākumu sniegt kompensāciju cietušajam arī par nemantisko kaitējumu (ja tāds ir radies), pienākumu atlīdzināt zaudējumus pēc līgumtiesībās noteiktā vispārējā noilguma termiņa (ja šis termiņš ir īsāks par ārpuslīgumiskajiem tiesību aizskārumiem noteikto noilguma termiņu), apstākli, ka zaudējumu vērtējums samērojams ar priekšmeta vērtību zaudējumu nodarīšanas laikā (*skat.* Civillikuma 1792.pantu).

Tomēr nevar piekrist šādai pieejai. Kā tas jau tika norādīts iepriekš Eiropas Savienības dalībvalstīs, kurās tiek atzīta līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, pamatā prioritāte tiek piešķirta tieši līgumtiesībām.¹⁸⁵ Turklāt, lai gan kaitējums nepienācīgas ārstēšanas rezultātā Anglijā pamatā tiek saistīts ar deliktu, tas galvenokārt ir pamatojams ar apstākli, ka medicīnas pakalpojumi Anglijā parasti tiek sniegti publisko tiesību ietvaros, starp pusēm nemaz nepastāvot līgumtiesiskām attiecībām.¹⁸⁶ Arī Zviedrijā medicīnas pakalpojumu gadījumā nemaz nepastāv līgumiskas attiecības.¹⁸⁷ Anglijā, ASV, Austrālijā un Īrijā par kaitējumu, kas nodarīts nepienācīgas ārstēšanas rezultātā prasītājam tiek piešķirtas tiesības izvēlēties prasīt vai nu līgumisko, vai delikttiesisko atbildību.¹⁸⁸ Juridiskajā literatūrā tiek norādīts, ka arī Francijā, ja ārsts pārkāpj savus profesionālos pienākumus, tad viņam iestājas gan līgumiskā, gan delikttiesiskā atbildība.¹⁸⁹

¹⁸⁴ Skat. sal. Numngern P. 2017, p.72.

¹⁸⁵ Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.

¹⁸⁶ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.1956. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

Skat arī. Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.196.-197.

¹⁸⁷ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.1955. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

¹⁸⁸ Giesen D. International Medical Malpractice Law: A Comparative Law Study of Civil Liability Arising from Medical Care. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), and Dordrecht, Boston, London: Martinus Nijhoff Publishers, 1988, p.35.

¹⁸⁹ Jackson R. 2014.

Tāpat Autors uzskata, ka nekas neliedz par kaitējumu, kas nodarīts sakarā ar nekvalitatīviem produktiem, pieprasīt nevis delikttiesisko, bet gan līgumisko atbildību (ja starp pusēm pastāv līgumiskas attiecības), piemēram, pamatojoties uz Civillikuma 1620.panta pirmo daļu. Autors nenoliedz, ka par kaitējumu, kas nodarīts sakarā ar nekvalitatīviem produktiem noteiktos gadījumos¹⁹⁰ varētu pieprasīt arī aizskārēja delikttiesisko atbildību, bet tas nenozīmē, ka prasījumu konkurences gadījumos vispārīgi priekšroka tiek dota delikttiesiskajai atbildībai.

¹⁹⁰ Parasti nekvalitatīvu preču piegāde (supply of defective goods – Angļu val.) neveidos delikttiesisku atbildību, bet gan ir aplūkojama kā līguma neizpilde. Skat. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, p.3038. Available: https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf [aplūkots 07.05.2020].

4. LĪGUMTIESISKO UN DELIKTTIESISKO PRASĪJUMU KONKURENCES PROCESUĀLIE ASPEKTI

Autors uzskata, ka prasījumu konkurences apstākļos prasītājam būtu piešķiramas brīvas izvēles tiesības celt prasību vai nu par līgumisku vai delikttiesisku atbildību. Šādu tiesību piešķiršana prasītājam veicina galveno civiltiesiskās atbildības uzdevumu – atjaunot pēc iespējas tādu kreditora stāvokli, kāds būtu bijis tad, ja neatļauta darbība nebūtu notikusi,¹⁹¹ kā arī preventīvi iedarbojas uz iespējamo tiesību aizskārēju, nepieļaujot tā nostādīšanu labākā situācijā tikai tāpēc, ka starp pusēm pastāv līgumiskas attiecības. Ņemot vērā, ka Civilprocesa likums nepieļauj iesniegt tiesā prasības pieteikumu, kurā būtu norādīti pretrunīgi vai savstarpēji izslēdzoši prasījumi¹⁹², prasītājam nav tiesību vienlaikus celt abus šos prasījumus kumulatīvi. Ņemot vērā, ka līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence ir sarežģīts jautājums, tieši tiesām, izskatot katru konkrētu strīdu ir jāspēj pienācīgi motivēt, vai konkrētajā gadījumā par līguma pārkāpumu ir pieļaujama delikttiesiska prasība, un vai šajā gadījumā ir pieļaujams piemērot delikttiesisko atbildību regulējošās tiesību normas, lai aizsargātu pušu tiesības, veicinātu taisnīgumu un pastiprinātu sabiedrisko kārtību.¹⁹³

No Civilprocesa likuma 192.panta izriet, ka tiesa var apspriest prasības pamatotību, vadoties vienīgi no faktiem un apstākļiem, kurus puses norādījušas kā prasības vai iebildumu pamatu. Savukārt attiecībā uz prasības juridisko pamatu tiesa nav saistīta ar tiesību normu uz kuru ir atsaucies prasītājs (puse), bet tai ir jāmeklē konkrētajam gadījumam atbilstoša tiesību norma un ar iztulkošanas palīdzību jāpārbauda tās jēga, lai konstatētu, vai normā paredzētās tiesiskās sekas ir piemērojamas arī konkrētajam faktiskajam sastāvam.¹⁹⁴

Attiecīgi, lai gan prasītājam ir tiesības izvēlēties starp līgumiskās un delikttiesiskās atbildības prasījumu, tiesai, apsverot pārkāpuma būtību, prasītāja pieteiktos prasījumus un citus apstākļus, ir tiesības (neskatoties uz prasītāja izvēli) piemērot delikttiesību normas, ja prasītāja apgalvotais pārkāpums vairāk līdzinās deliktam.¹⁹⁵ Savukārt, ja prasītājs ir cēlis prasību pamatojoties uz aizskārēja ārpuslīgumisko atbildību, tiesa var izvēlēties piemērot līgumtiesību normas, ja pārkāpums konkrētajā gadījumā neveido ārpuslīgumisku tiesību aizskārumu, kā arī tad, ja prasītājs ir vērsies pret tiesību aizskārēju ar tādiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas

¹⁹¹ Torgāns K. 2018, 155.-156.lpp;

¹⁹² Senāta 27.02.2020. spriedums lietā Nr.SK-181/2020, 9.1., 9.2.punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/6132> [aplūkots 25.04.2020.].

¹⁹³ Numngern P. 2017, p.111.

¹⁹⁴ Augstākās tiesas 25.08.2017. spriedums lietā Nr.SK-196/2017, 8.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/326079.pdf> [aplūkots 17.05.2020.].

¹⁹⁵ Skat. Numngern P. 2017, p.111.

nav pazīstami deliktu tiesībās, piemēram, prasība par cenas samazinājumu, līguma atcelšanu vai tā piespiedu izpildi.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Kā tas jau tika norādīts iepriekš, līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence nerodas gadījumos, kad viena līguma puse reaģē uz līguma pārkāpumu ar tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas nav pazīstami deliktu tiesībās, piemēram, ceļot prasību par līguma izpildi, līguma atcelšanu vai cenas samazinājumu. Skat. Christian von Bar., Drobnig U. 2004, p.189.

Kopsavilkums

Darba rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Lai gan Latvijas tiesību sistēmā līgumtiesības un delikttiesības ir divi nošķirti tiesību institūti, tie noteiktos gadījumos savstarpēji pārklājas;
2. Pārklājoties līgumtiesībām un delikttiesībām rodas līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence, jeb gadījumi, kad cietušais savu prasījumu par vienu un to pašu nodarījumu pirmsšķietami var balstīt savu prasījumu uz gan uz līgumiskās atbildības, gan uz delikttiesiskās atbildības pamata;
3. Katra tiesiska valsts, kurā ir nošķirtas līgumtiesības no delikttiesībām saskaras ar līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurenci. Prasījumu konkurences seku atrisināšanai ir būtiska praktiska nozīme gadījumos, kad atšķiras šo abu civiltiesiskās atbildības veidu piemērošanas priekšnoteikumi vai piemērošanas tiesiskās sekas;
4. Latvijā līgumiskajai un delikttiesiskajai atbildībai ir vairākas atšķirīgas iezīmes, kas saistītas ar diferencētu atbildības apmēru, atšķirīgiem atbildības apmēra noteikšanas principiem, iespējām ierobežot atbildības apmēru, tiesībām prasīt nemantiskā kaitējuma kompensēšanu, atšķirīgiem prasības noilguma termiņiem, atšķirībām prettiesiskas rīcības konstatēšanā, iespējām vienlaikus ar civiltiesisko atbildību piemērot arī citus aizskarto tiesību aizsardzības līdzekļus. Ņemot vērā abu civiltiesiskās atbildības veidu atšķirīgās sekas prasītāji nereti vēlas dot priekšroku tam civiltiesiskās atbildības veidam, kas piešķir prasītājam plašākas tiesības vai veicina prasības apmierināšanas iespējas.
5. Līgumisku attiecību esamība ar tiesību aizskārēju pati par sevi neizslēdz iespēju piemērot delikttiesisko atbildību. Līdzējam var būt tiesības pieprasīt otra līdzēja delikttiesisko atbildību arī gadījumos, ja tiesību aizskārums nodarīts līguma izpildes gaitā, un vienlaikus veido līguma pārkāpumu.
6. Tiesības prasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību par darbību, kas vienlaikus ir līguma pārkāpums, Latvijas tiesu praksē faktiski tiek atzītas gadījumos, kas saistīti ar darbā notikušiem nelaimes gadījumiem, nedrošas preces pārdošanu un ārstniecības laikā nodarītu kaitējumu.
7. Autors uzskata, ka tiesības prasīt aizskārēja delikttiesisko atbildību Latvijas tiesībās būtu piešķiramas gadījumos, kad līguma pārkāpums vienlaikus izpaužas kā mantas iznīcināšana vai bojāšana, personas dzīvības, veselības, brīvības, dzimumneaizskaramības, goda un cieņas, privātuma, kā arī citu personības tiesību aizskārums. Šāda pieeja galvenokārt būtu attiecināma uz trim gadījumiem: 1) ja līdzējs apzināti izdara minēto pārkāpumu; 2) ja

- aizskārējs ir profesionālo pakalpojumu sniedzējs, kas pārkāpis profesionālās rūpības pienākumu; 3) ja līguma mērķis tostarp ir bijis aizsargāt iepriekš minētos tiesiskos labumus, piemēram, ārstniecības līguma, darba līguma, apsardzes līguma, personu pārvadājuma līguma, būvdarbu līguma gadījumā.
8. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences gadījumos līgumtiesībām būtu piešķirama prioritāte, ja: 1) šāda prioritāte tieši vai netieši izriet no līgumtiesības regulējošām tiesību normām; 2) šāda prioritāte tieši vai netieši izriet no līguma satura (ja šādas prioritātes piešķiršanu neierobežo imperatīvās tiesību normas). Izņēmums no līgumtiesību prioritātes būtu noteicams gadījumos, ja aizskārējs ir apzināti pārkāpis noslēgto līgumu.
 9. Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurences gadījumos delikttiesībām būtu piešķirama prioritāte gadījumos, ja no nodarītais pārkāpums, lai gan faktiski varētu tikt atzīts arī par līguma pārkāpumu, acīmredzami neatbilst līguma tvērumam, un vienlaikus izpaužas kā mantas iznīcināšana vai bojāšana, personas dzīvības, veselības, brīvības, dzimumneaizskaramības, goda un cieņas, privātuma, kā arī citu personības tiesību aizskārums.
 10. Autors uzskata, ka prasījumu konkurences gadījumos Latvijā, prasītājam būtu piešķiramas brīvas izvēles starp aizskārēja līgumiskās un delikttiesiskās atbildības pieprasīšanu. Tomēr tiesai nav obligāti saistoša prasītāja izvēle. Prasījumu konkurences gadījumos tiesai ir pienācīgi jāizvērtē apgalvotā pārkāpuma būtība, prasītāja pieteiktie prasījumi un citi apstākļi, un attiecīgi jāpiemēro vai nu delikttiesību vai līgumtiesību normas.

Izmantotā literatūra un avoti

Literatūra

1. Balodis K. Ievads Civiltiesībās. Autora redakcijā. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC, 2007;
2. Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecība "AGB", 1997;
3. Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933;
4. Buls L. Vainas nozīme deliktu tiesībās. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014;
5. Dmitrijevs V. Pārdevēja atbildība M&A darījumos. Bilances Juridiskie Padomi. Nr.5 (71), 2019.gada maijs. Pieejams: <https://www.vilgerts.com/lv/publication/pardeveja-atbildiba-ma-darjumos/>
6. Grūtups A., Kalniņš E. Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002;
7. Ģenerālvokātes Kristīnes Štiksas-Haklas [Christine Stix-Hackl] secinājumi, sniegti 2006.gada 11.maijā, lietā Nr.C-193/05, Eiropas Kopienu Komisija pret Luksemburgas Lielhercogisti, 98.punkts.
8. Kalniņš E. Vietējo civillikumu kopojuma "romiešu tiesību daļas" izstrādāšanas metode. Jurista Vārds, 11.11.2014., Nr. 44/45 (846/847);
9. Kalniņš V. Romiešu Civiltiesību pamati. Rīga: Izdevniecība "Zvaigzne", 1977;
10. Kārklīš J. Vainas, prettiesiskas rīcības un atbildības ideja privāttiesībās. Juridiskā zinātne / Law, No. 8, 2015, Pieejams:https://www.journaloftheuniversityoflatviaforlaw.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatviaforlaw/No8/8.Janis_Karklins.pdf;
11. Kārklīš J. Vainojamības konstatēšanas priekšnoteikumi. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences "Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā" rakstu krājuma pirmā daļa. Rīga, 2016.gada 16.–17. novembris, Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34934/Juridiskas_fakultates_6konf_1d_2016.pdf

12. Kārklīņš, J. Vainas nozīme, nosakot civiltiesisko atbildību. Jurista Vārds, 2005. Nr. 15 (370).;
13. Kubilis J. Latvijas deliktu tiesību modernizācijas galvenie virzieni. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2017;
14. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans īpašums,1998;
15. Mazure L. Tiesīgo personu loks civiltiesiska rakstura atlīdzībai no Ārstniecības riska fonda. Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās: LU Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, Pieejams: https://www.apgads.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juridiskas-konferences/LUJFZK-7-2019/iscflul-7_2019_Ties-zin-uzd-noz-nak.pdf;
16. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: Jānis Neimanis, 2004;
17. Rudāns S. Saistību tiesību komentāri. I. Saistību jēdziens un rašanās pamati. Jurista Vārds, 21.03.2006, nr. 12;
18. Saistību izpildes juridiskais nodrošinājums: LU Zinātniskie raksti / prof. K.Torgāna redakcijā. Rīga: Latvijas Universitāte, 1999;
19. Starptautiskā hokeja federācija (International Ice Hockey Federation) (IIHF). Oficiālā noteikumu grāmata 2018 – 2022. 2018.gada jūnijs, 1.izdevums, Pieejams: <https://lhf.lv/files/sduiEKepw4uUWcLKxStt.pdf>
20. Torgāns K. Saistību tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018;
21. Torgāns K. Vainas vai attaisnojumu meklējumi civiltiesībās. Jurista vārds, 31.05.2005., Nr.20 (375);
22. Torgāns K., Kārklīņš J. Bitāns A. Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Prof. K,Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017;
23. Bailey J. Construction Law, Costs and Contemporary Developments: Drawing the Threads Together: A Festschrift for Lord Justice Jackson. Oxford: Hart Publishing (Bloomsbury Publishing Plc.), 2018;

24. Burrows A. *Understanding the Law of Obligations: Essays on Contract, Tort and Restitution*. Oxford: Hart Publishing, 1998;
25. Christian von Bar., Drobnič U. *The Interaction of Contract Law and Tort and Property Law in Europe. A Comparative Study*. München: Sellier. European Law Publishers GmbH, 2004;
26. Digest, Book 47, title 10, section 1 § 5, Ulpianus, *On the Edict*, Book LVI. Available: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/D47_Scott.htm#X;
27. Digest, Book 9, title 2, section 7 § 7. Ulpianus, *On the Edict*, Book XVIII. Available: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/D9_Scott.htm;
28. European Group on Tort Law. *Principles of European Tort Law*. Available: <http://civil.udg.edu/php/biblioteca/items/283/PETL.pdf>;
29. *International Encyclopedia of Comparative Law*. Volume XI. Torts. Chapter 10. Various Damages. Pierre-Dominique Ollier, Jean-Pierre Le Gall. Edited by André Tunc. Brill Archive. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), and Alphen aan den Rijn: Sijthoff&Noordhoff, 1981;
30. Jackson R. *Concurrent Liability: Where have things gone wrong?* Lecture by Lord Justice Jackson to the Technology & Construction Bar Association and the Society of Construction Law on 30th October 2014. Available: <https://pnba.co.uk/concurrent-liability-where-have-things-gone-wrong/>;
31. Merkin R. *Privity of Contract: The Impact of the Contracts (Right of Third Parties) Act 1999*. London and New York: Infroma Law from Routledge, 2013;
32. Numngern P. *The Concurrent Liability in Contract and Tort Under U.S. and English Law: To What Extent Plaintiff Is Entitled to Recover for Damages Under Tort Claim? Theses and Dissertations*. Maurer School of Law, Indiana University, 2017, Available: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1047&context=etd> [aplükots 27.04.2020.]
33. Poole J. *Casebook on Contract Law*. 11th edition. Oxford: Oxford University press, 2012;
34. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), [b.v.], 2009, Available:

https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/european-private-law_en.pdf
[aplūkots 26.04.2020].

35. Prof. Tushar Kanti Saha. Textbook on Legal Methods, Legal Systems and Research. New Dehli: Universal Law Publishing Co. Pvt. Ltd., 2010;
36. Ruben De Graaff. Concurrent Claims in Contract and Tort: A Comparative Perspective. European Review of Private Law 4-2017. Kluwer Law International BV, The Netherlands, 2017, Available: https://www.researchgate.net/publication/319701592_Concurrent_Claims_in_Contract_and_Tort_A_Comparative_Perspective
37. Sophie Hocquet-Berg. The Association of Civil Liability Procedures and National Solidarity Procedures in French Legislation as Regards the Compensation of Medical Mishap. Opinio Juris in Comparatione. Vol. 2/2009, Paper No.4, October 2009, Available: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1476877 [aplūkots 22.04.2020].
38. Worthington S., Robertson A., Virgo G. Revolution and Evolution in Private Law. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing (Bloomsbury Publishing Plc), 2018;

Normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [01.01.2019 red.].
2. Vietējo Civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III. daļa.). Neoficiāls izdevums. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valters un Rapa, 1928;
3. Civilprocesa likums: LV likums. Pieņemts 14.10.1998. [01.07.2019.-31.12.2020. red.].
4. Civillikums: LV likums. Pieņemts 28.01.1937. [06.12.2019. red.].

Juridiskās prakses materiāli

1. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 28.11.2014. spriedums lietā Nr.2014-09-01, Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2014/03/2014-09-01_Spriedums.pdf [aplūkots 24.04.2020.]
2. Satversmes tiesas 07.02.2014. spriedums lietā Nr.2013-04-01, 19.4.p. Pieejams: http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2016/02/2013-04-01_Spriedums.pdf [aplūkots 14.05.2020.].
3. Augstākās tiesas 19.09.2014. lēmums lietā Nr.SKC-2693/2014, Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/362518.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].
4. Augstākās tiesas 20.09.2016. spriedums lietā Nr.SKC-121/2016, 8.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/281404.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].
5. Augstākās tiesas 04.07.2017. spriedums lietā Nr.SKC-162/2017, Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/320825.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].
6. Augstākās tiesas 04.07.2017. spriedums lietā Nr.SKC-162/2017, Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/320825.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].
7. Augstākās tiesas 24.08.2017. spriedums lietā Nr.SKC-211/2017, Pieejams: <http://www.at.gov.lv/downloadlawfile/5269> [aplūkots 17.04.2020.].
8. Augstākās tiesas 21.12.2017. spriedums lietā Nr.SKA-1104/2017, 14., 15., 17.punkts. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/339085.pdf> [aplūkots 16.05.2020.]
9. Augstākās tiesas 23.02.2018. spriedums lietā Nr.SKC-85/2018, 7.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/345219.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].
10. Senāta 28.11.2019. spriedums lietā Nr.SKC-309/2019, 9.p. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/395846.pdf> [aplūkots 22.04.2020.]
11. Senāta 28.02.2020. spriedums lietā Nr.SKC-164/2020, Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/406379.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].
12. Senāta 12.03.2020. spriedums lietā Nr.SKC-189/2020, Pieejams: <http://at.gov.lv/downloadlawfile/6180> [aplūkots 18.04.2020.].
13. Senāta 28.04.2020. spriedums lietā Nr.SKC-182/2020, Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/412876.pdf> [aplūkots 24.04.2020.].

14. Vidzemes apgabaltiesas 27.12.2013. spriedums lietā Nr.C38042610, 10.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/148206.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].
15. Rīgas apgabaltiesas 03.02.2016. spriedums lietā Nr.C33242314, 1.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/345258.pdf> [aplūkots 18.04.2020.].
16. Latgales apgabaltiesas 24.04.2017. spriedums lietā Nr.C39074309, 5.lpp. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/320669.pdf> [aplūkots 19.04.2020.]
17. Ģenerālvokātes Kristīnes Štiksas-Haklas [Christine Stix-Hackl] secinājumi, sniegti 2006.gada 11.maijā, lietā Nr.C-193/05, Eiropas Kopienu Komisija pret Luksemburgas Lielhercogisti, 98.punkts.
18. Konradi F., Walter A. Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. I. Turpinājums līdz 1926.gada jūlijam un pirmā izlaiduma papildinājums ar alfabētisko rādītāju abām daļām. Rīga: Autoru izdevums, 1926;
19. Konradi F., Walter A. Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. II. Turpinājums līdz 1927.gada jūlijam ar alfabētisko rādītāju. Otrais izdevums. Rīga: Autoru izdevums, 1932;
20. Konradi F., Walter A. Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā Kasācijas departamenta spriedumiem. XI. Turpinājums ar alfabētisko rādītāju, rādītāju pievestiem spriedumiem un likumu. [b.v]: Izdevniecība "Grāmatrūpnieks" 1935./1936.;
21. England and Wales Court of Appeal (Civil Division) Judgment of 11 November 2015 in Wellesley Partners LLP v Withers LLP [2015] EWCA Civ 1146; [2016] Ch 529, paragraph;
22. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās. Tiesu prakses apkopojums. Rīga, 2014, Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/6_Judikatura/Tiesu_prakses_apkopojumi/Morala%20kaitejuma%20atlidzinasana_2014_galigais.doc [aplūkots 15.04.2020.].
23. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Morālā kaitējuma atlīdzināšana civillietās. Tiesu prakses apkopojums. Rīga, 2014;
24. Senāta Civilā Kasācijas Departamenta spriedumi. "Tieslietu Ministrijas Vēsneša" pielikums 1929.gada 11/12 nmuram, 1925, 274., 301.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/vesturiska-judikatura-lidz-1940gadam/senata-civila-kasacijas-departamenta-spridumi>

Bakalaura darbs „Līgumtiesisko un delikttiesisko prasījumu konkurence” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Salvis Kārklis

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Asoc. prof. Jānis Kārklis _____ .____.2020.

Recenzents/e:

Darbs iesniegts Civiltiesisko zinātņu katedrā 18.05.2020.

Metodiķe: Madara Ķimene _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

____.____.2020. prot. Nr. ____

Komisijas sekretāre: _____